

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inserisă zub No. 163 Trib' Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 3
SAMBATA 21 IANUARIE 1939

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Regina Maria

de EMANOIL BUCUȚA

Nu știu dacă Regina Maria judeca așa cum judecăm noi, că fapta care este o apoteoză a întregii Ei vieți i-a fost hărăzită de istorie într'una din zilele de Noembrie 1918, când a putut să intre în București alături de Regele Ferdinand, călări amândoi, ca niște luptători ce fuseseră, în fruntea trupelor, după ce timp de doi ani lungi, nesiguri și însăngerăți, biruința trebuise pregătită de departe în Moldova. Vremurile care vor veni îi vor vedea mereu, așa cum i-am văzut noi atunci, înaintând încet prin ziua posomorită și rece și cu fiecare pas recăștigându-și țara, ca într'o nouă descălecare. Se uitau cu ochi înlăcrămați la tot ce-i întâmpina și recunoșteau ca lucruri aproape de legendă, un colț de stradă unde altădată, când treceau în trăsura la o serbare a Regelui Carol I, un copil de trei, patru anișori le întinse din brațele mamei-și un buchet de flori și tot alaiul domnesc, și în întâiul rând cini.

și Regina Elisabeta, albi acum de ani, la fiecare port și se bucurau, alături de Principii Moștenitori, veseli de tinerete și de fericirea lor, de toată bucuria care le ieșea pretutindeni înainte. La Calafat s'au dat jos și au trecut peste valesa afundă până la mägura monumentului, unde plesnise la 1877, în luna Maiu, întâia bombă turcească la picioarele Domnitorului, ca să dea de veste, în sfărâmături de schijă și în limbi de flăcări, neatrănarea României. Se adunaseră acolo, în jurul pavilionului, care trebuia să aperse de sare pe Inalții Oaspeți, nu numai Olteni din oraș și județ, dar și Olteni de dincolo de fluviu, din județul Vidinului, de sub stăpânirea bulgărească. Fără să-și descopere vre-o vină către țara unde trăiau, ei veneau să-și vadă Regele, pe care îl credeau, puțin ca în basme, și ca al lor, de vreme ce ei erau Români, iar el Regele Românilor. Regele pământului putea să fie altul și i se supuneau, dar Regele sufletului era acesta și alergau de oriunde să-l înconjure și să-l cunoască. Între acei Români se strecurase și o fată de școală, de vreo zece, doisprezece ani. Se căsnea să descopere deaici, de pe locul mai înalt, cula lor de dincolo de apă, din satul cu nume turcesc din lunca plină de sălcii. Făcea ochi mari la zidul cetății și mai ales la turnul dela Baba Vida din Vidin, care arătau de partea ceastă-laltă altfel, decât le umblase ea singură sau cu tovarășe de clasă. I se părea că valea adăncă, pe a cărei margine se afla, se

Doi ani dela moartea lui Anton Holban

de EMLIL GULIAN

Mă urmărea într'atât gândul morții, încât au fost epoci întregi în care, când îmi dădeam seama că iubesc mai mult pe cineva, trebuia să mă gândesc deodată: ce-ar fi să moară? De când a murit Anton Holban, aceiași obsesie revine. Încerc din nou să-mi fixez asupra unora gândul: „...a murit, ...a murit!”, dar mi se pare tot atât de neînțeles despre ei ca și despre el, de parcă viața și moartea ar fi tot una.

Câteodată îi și văd surâsul, cu precizie, alături mi se pare că-mi vorbește, cu fața animată. Atunci știu că nimic nu este adevărat, nici cu privire la el, că trăește, și mă bucur. Numai în ziua când am auzit că a murit, nu-i puteam reconstitui trăsăturile, de parcă moartea spulberase și amintirea imaginii lui omenestii.

Spaima morții îl tortura într'una pe Holban, care se știa bolnav și trupește și se văta trecând pentru alții drept ipohondru. De aici venea interesul lui pentru toate aspectele morții, nevoia de a vorbi mereu despre ea, de a se agăța cu disperare de viață, de dragoste.

Moartea și dragostea au fost obsesiile lui de totdeauna. Dar și altele. Era trist de zădărnicia literaturii și a artei, de neînțelegerii lui cu dascălii, de răsunetul mic al literaturii lui față de toată lumea care ar fi putut și care n'ar fi putut să-l înțeleagă, dar mai ales de relațiile lui cu rudele care nu-i apreciau literatura sau erau numai indiferenți și îl umileau cu asta. Gânduri de felul acesta păreau că îl urmăresc într'una, că îi infurie, îl crispează... În schimb presimțea imediat pe cel cu care s'ar putea înțelege și mai ales cunoștea dintr'o dată pe cineva care are ceva de preț în el, o sinceritate sau o bună-tate. De multe ori mă gândeam: „Trebuie să fie chiar în N. ceva sfânt, dacă îi e prieten...”

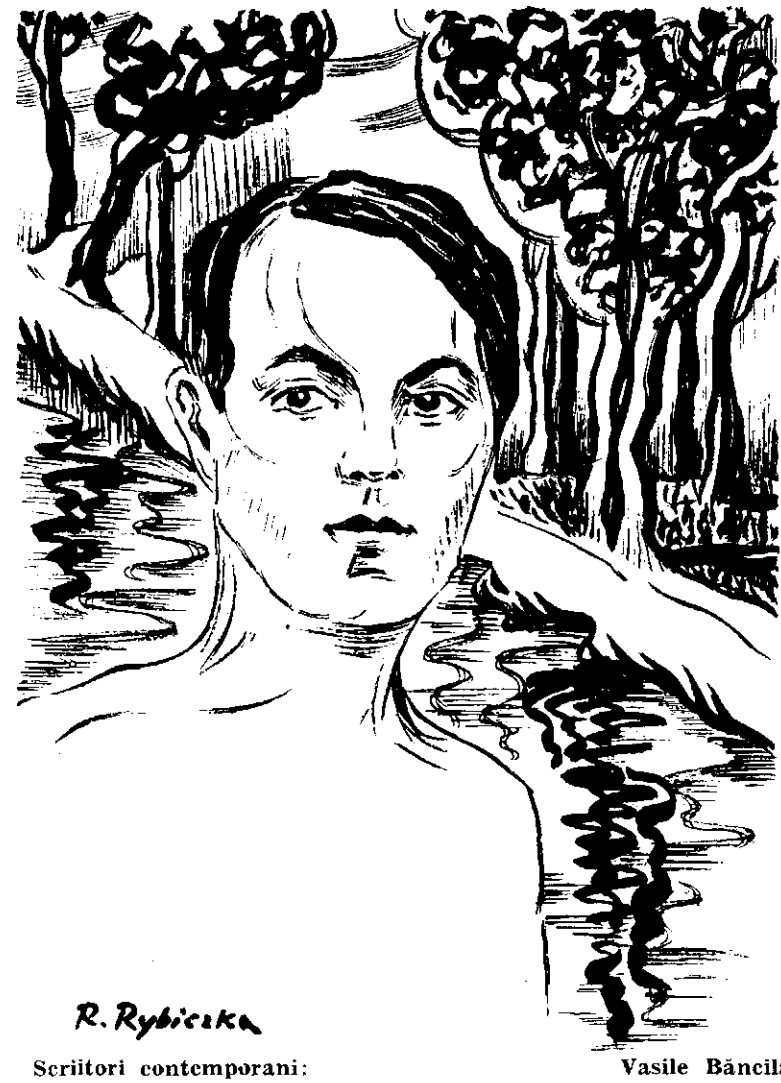
Dar a fost mereu între noi o spaimă a ciocnirilor unor sensibilități ușor nevrozate. Parcă nu credeam niciodată cu seriozitate că celălalt ține cu adevărat să ne vadă și totuși încercam. Fixam întâlniri dar ne era frică că nu vom găsi momentul cel mai bun în care să ne întâlnim cu adevărat.

Pasiunea lui pentru muzică... De câte ori n'am vrut să mă duc să-i ascult plăcile rare — și n'am reușit! Se pare că trăia într'o atmosferă romantică, împreună cu un scaiu și o pisică. A fost în schimb odată sau de două ori, el la mine. Au fost clipe în care ne-am coborât ca pe un perete drept în prăpastiile adevărului sufletesc. Ne-am regăsit, ne-am înțeles, dar n'am stăruit destul. Nu stăruia el, deși altădată te căuta iar, cu disperare. Se ridica deodată brusc și pleca ca gonit de ceva. Ii era parcă mereu teamă de definitivare, de moarte. Nu putea sta mult într'un loc. Îl pândea neurastenia, boala...

Când veneam de braț pe Câmpineanu, pela teatru, dela S. S. R. unde ne duseserăm să ne încasăm niște biete premii. Glumeam. Îmi vorbea de Dania, de care era îndrăgostit încă de pe vapocul care ne ducea la Constantinopol. Îmi spunea de „Dania la telefon” (motiv proustian).

(Urmare în pag. ultimă)

(Urmare în pag. 7-a)

R. Rybicka

Scriitori contemporani:

Vasile Băncilă

Soartă

Decât să fii cu gândul piatră grea,
Mai bine aripa fânței pure
Și 'n loc de jocul sterp, cu vorbe sure,
Logodna faptei vii ași vrea.

Din uscăciunea pielei moarte, lin,
Un șarpe nou alunecă spre soare
Și peste-a ghietii aspră renunțare
Fosnește-al mărilor destin.

ION PILLAT

Thomas Lawrence

Studiu de portret

Tot viața scriitorilor

de N. CREVEDIA

Într'un articol trecut, comentam inițiativa recentă de a se crea o Casă de pensii pentru scriitori. Și lăudând începutul spuneam că odată cu el, trebuie să se purceadă și la organizarea vieții scriitoricești. În condițiile de astăzi, puțin dintr'ei vor mai putea apuca etatea fericită a pensionării.

Arătam atunci mijloacele prin care s'ar putea face oamnelor de litere condițiuni prielnice de viață și de creație.

Acum, prin noua instituție a Rezidențelor Regale, trebuie să vină o epocă de flori și pentru făcătorii de vise. Înălții Rezidenții regali ar trebui să se înconjure, ca niște Ludovici, numai de artiști.

Bulgarii și sârbii au găsit de cuviință să-i trimită pe scriitor prin legațiile lor din stăruință, în calitate de atașați de presă, secretari și chiar miniștri. Iovan Ducici, despre care se spune că ar fi Eminescu al Iugoslaviei, nu știu dacă ar fi putut să parvină pe acest munte, dacă ar fi rămas simplu slujbaş pe dealul Kalimegdanului din Belgrad! Mă îndrept, deasemenea, că d. Lucian Blaga ar fi compus un monument filosofic atât de impunător, dacă ar fi fost nevoit să facă mai departe gazetărie la Cluj. Marele umorist german Roda Roda a fost ministru plenipotențiar, iar Paul Claudel, culmea lirice franceze de astăzi, e ambasador. Nicăieri ca în legații, unde mediul omeneș și spiritual e strălucit, „slujba” ia puțin timp, iar salariul adică condițiunea vieții e mulțumitoare — nu e un loc mai prielnic pentru desăvârșirea creației literare. Oare, un Ionel Teodorescu, în loc să pledeze colea procese de divorț și spargeri la mahală, nu ar scrie epopei și mai pline, undeva în răcoarea unei ambasade? Dar Perpessicius, dascăl de verbe neregulate la liceul semi-eureesc „Matei Basarab” din Capitală? Am luat numai două cazuri...

Despre premii și valoarea lor

de NICOLAE ROȘU

Toate operele de artă, intrucât sunt creațiuni ale spiritului, reprezentând o valoare incontestabilă, deasupra celorlalte, merită o distincțiune deosebită. Aceasta înseamnă alegere, sau cu un alt cuvânt, mai potrivit și mai cuprinzător, selecționare. Prin selecționare se înțelege consacarea prim'or operă de evidentă valoare, care însă, trebuie să fie în același timp reprezentativ românească, căci de aceea îi zicem premii naționale. Mai sunt și alte premii, de încurajare sau remarcare, care s'au dat tinerilor talente literare, sau premii de artă plastică, ce se dau în fiecare an cu prilejul salonului oficial. Unele se mențin, citele cad, căci aceste premii de care vorbim acum, au în vedere o anumită operă, nu totalitatea operelor create de un autor, după cum prevede premiul național de literatură și artă.

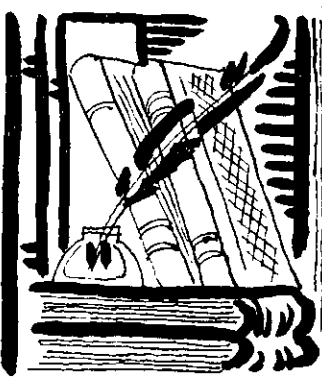
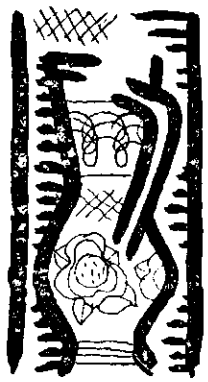
A fost o greșală că s'a desființat premiul „Tekirghiol-Eforia”, și o pagubă pentru literatura noastră că Editura „Cultura Națională” și-a închis tiparnița, chiar dacă vreunul din romanele premiate nu răscumpăra valoarea morală a premiului, și poate nici pe cea materială, — el putea fi cel mult suspendat până la ivirea unui concurențiu vrednic de a-i obține, fără să compromită girul consiliului critic de lectură.

Un premiu dat unui tânăr scriitor înseamnă o distincție și o încurajare, chiar o răsplădă materială care-i întărește răvna și încrederea în sine. Noi știm cum se citește uvrașile tinerilor scriitori, mai bine zis cum nu se cetesc, — printrucă cetitorul nu vrea să-și arunce banii pe o carte, când nu are certitudinea că a cumpărat o carte de valoare. Tocmai prin această este necesar premiul, ca să semnalizeze cetitorului o anumită carte și un anumit autor, — și să facă o judecată de valoare, comisiunea fiind responsabilă de hotărârea pe care a lăcut-o. Uneori se întâmplă ca această hotărâre să nu fie pe gustul publicului cetitor; ca un volum de versuri sau un roman să intrunească sufragiile comitetului dar nu și pe cele ale publicului. Nu de aici începe descourajarea pentru unii sau pentru alții, căci trebuie să înțelegem că anumite cărți nu pot fi dela început pe placul tuturor, după cum anumite curente literare până a ajunge la cunoștința publicului și a se impune ca atare, — au trăit o vreme, ca să zicem astfel, o viață subterană, — de aprigă luptă cu inerția și numai atunci când cu promovai valori incontestabile au intrat în circulațiunea curentă a culturii. Premiile așa dar mai au și restul de a promova, de a deschide orizonturi, de a limpezi și de a îndruma spiritul critic al publicului, făcându-l atent asupra unor opere pe care el, nu din ignoranță, ci din lipsa unei aprehensiuni spontane, le pierde din vedere. Ca o dovadă concludentă avem faptul de curând semnalat, că premiul revistei „Universul Literar” se adresează cetitorilor, care nu sunt nici publiciști, nici scriitori cunoscuți în literatură.

Fundațiile Regale, cu dat și ele o seamă de premii pentru încurajarea tinerilor scriitori și nu este surprinzător pentru nimeni faptul că unele din cărțile premiate nu s'au cedit,

(Urmare în pag. 7-a)

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

AL. ROSETTI: Istoria limbii române II Limbile balcanice

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București, 1938

Critica literară se apropie de o operă de specialitate științifică, cum este *Istoria limbii române*, a d-lui prof. Al. Rosetti, pe liniile sale de interes particulare. Lăsând pe seama specialiștilor sarcina de a verifica în amănunt metoda și susținerile autorului, recenzentul din categoria noastră va urmări în primul rând să vadă cum au fost formulate adevărurile fundamentale din filologia românească, și apoi referindu-se tot la condițiile formale, va cerceta caracterul de proză științifică al scrierii. În partea întâia a „Istoriei limbii române”, tipărită anul trecut, d. prof. Al. Rosetti avusese de dovedit natura eminentamente latină a limbii, rămânând pentru volumul II, apărut acum, să demonstreze caracterul ei „balcanic”.

Prof. Al. Rosetti

Nimic mai interesant, dintr'un anumit punct de vedere, decât fraza prin care un filolog afirmă latinitatea limbii noastre. Această frază, departe de a fi o simplă formulare științifică, rece și indiferentă, conține în elementele ei, vibrații din patetismul cu care am cucerit, rând pe rând, adevărurile privitoare la istoria și viața poporului nostru. Nu numai istoria noastră a fost urgisită, ci însăși știința despre istorie! Bătrânul cronicar, începător al științei despre noi înșine, Miron Costin, se confesa cu sute de ani în urmă: „A lăsa iarăși nescriș, cu mare ocară înfundat neamul acesta, de samă de scriitori, este inimii durere. Biruita-au gândul să mă apuc de această osteneală, să scot lumii la vedere felul nostru...”

Raze din acest semn al „durerii inimii”, și al „gândului biruitor”, au călăuzit generații de cercetători, până s'a ajuns la scoaterea din sgura mincinoasă, la scrierea curată a adevărului, formulat astfel de d. prof. Al. Rosetti: „Analiza genealogică a limbii române dovedește până la evidență latinitatea ei; structura limbii române, ceea ce constituie „sistemul închis” al unei limbi, este latină. Oricât s'a îndepărtat limba română de tipul latin și oricât de mult s'ar mai îndepărta de dânsul, în cursul evoluției sale ulterioare, nimic nu se va schimba prin aceasta în raporturile de filiație dintre latină și limba română, aceasta fiind pur și simplu transformarea potrivit împrejurărilor, a celei dintâi” pag. 25.

Ne reamintim, în fața exprimării elegante și sigure de sine a d-lui prof. Al. Rosetti, deopotrivă acea emoționantă argumentare a lui Grigore Ureche, asupra aceluiaș subiect al latinității graiului: „Așijderea și limba noastră din multe limbi este făcută și ni-mestec graiul nostru cu a vecinilor de prin prejur, măcar că de la Râm ne tragem și cu a lor cuvintele ni-s mestecate, cum spune și la predoslovie le-topiseșului celui moldovenesc de toate pre rând. Ce fiind țara mai de apoi, ca la o slobozie de prin prejur viind și descăleând, din limbile lor s'au amestecat a noastră. De la Râmieni, ce le zicem latini: pâine, ei zic panis; carne, ei zic caro; găina, ei zic galena; muere, mulier; femeie, femina; părinte, pater; al nostru, noster; și altele multe din limba latinească, și de am socoti pre amănuntul, toate cuvintele le-am înțeleg!” E de admirat calmul cronicarului în enunțarea unui adevăr atât de important, cum era aflarea originii latine a neamului și a limbii într'o vreme de totală neștiință asupra trecutului. Cuvintele lui au de altminteri farmecul noutății, țaria lor aparține încredințării

la primul contact cu adevărul. Grigore Ureche nu polemiza, el afirma numai cu convingere deplină și necontrovertată, fără de a avea deci în vedere o altă teorie, contrară, de combătut. Nuanțarea polemică, cu precize contururi de amărăciune își face apariția imediat însă, și-i cuprindem frământarea chiar de la Miron Costin. O eliberare deplină de combativitate nu s'a realizat nici până în zilele noastre, încât chiar în limpedea și armonioasă redactare a d-lui prof. Al. Rosetti, învățatul secolului al XX-lea care studiază problema, observăm expresii cu sonoritate polemică, vizând un adversar îndărătnic, deși nu redutabil. Se știe într'adevăr că adversarii adevăraților fundamentale despre istoria și limba poporului nostru, se recrutaază mai ales din țările neprietene, unde se cultivă o pseudoștiință, cum magistral a denunțat d. prof. G. Brătianu, în lucrarea tipărită nu de mult: „Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain”.

Dar, după ce am precizat, obiectul părții a doua din „Istoria limbii române”, a d-lui Rosetti, îl formează caracterul „balcanic” al limbii. Limba română se integrează în „uniunea lingvistică balcanică”, în care intră bulgara, albaneza, neogreacă și mai puțin sârbocroata. Caracterul „balcanic” al limbii noastre se susține prin apropierea ei cu limbile din „uniune”, și în special cu albaneza, și bulgara. Factorii cari au determinat apropierea sunt: existența unui substrat comun ca bază de formare a limbilor, conviețuirea populațiilor în cursul evului mediu, civilizația din întreaga peninsula balcanică. Iată trăsăturile caracteristice cari se explică în limba noastră prin criteriul „balcanic”: 1) crearea lui „ă”, vocală neaccentuată, cu timbru aproape identic în română albaneză și bulgară; 2) închiderea timbrului vocalei (ă) grupate în aceeaș silabă cu n și precedându-l, în limba română și albaneză; 3) formarea pronumelor nedefinite și adverbelor, cu „vrea”, — în română și albaneză; 4) postpunerea articolului definit, în română și albaneză; 5) tendința de a înlocui infinitivul cu subjonctivul, în română, albaneză, bulgară și neogreacă; 6) întrebuintarea conjuncțiilor diferite la propozițiuni finale și complemente (pag. 117).

Odată stabilit caracterul „balcanic” al limbii române, se ridică problema locului ei de formare, care nu poate fi altul decât Peninsula Balcanică „decă la sudul Dunării, într'o regiune de contact cu teritoriul romanizat nord-dunărean”. Iată cum formulează d. prof. Rosetti și acest adevăr fundamental: „Limba română s'a format pe un teritoriu întins nord și sud dunărean ce cuprindea, în partea lui meridională, basinul vestic al Drinei, la sud de Skoplje, și sud-vestul Bulgariei, regiunea de-alungul Dunării, înspre mare, Bănatul, regiunea romanizată din Ardeal și Olteniei sau, cu alte cuvinte: provinciile Moesia superioară și inferioară, Dacia și Pannonia inferioară”. (pag. 38).

În ce privește calitățile de „proză științifică” ale lucrării, ele decurg din însăși metoda adoptată de autor care e aceea a „prezentării pozitive”. Astfel, au fost lăuate afară, fără a mai fi pomenite și discutate, faptele ce nu au suficiente puncte de susținere în argumentările bizuite pe factorii balcanici. Autorul a renunțat de ascenden la multe explicații etimologice, înălțurând tot materialul nesigur, făcând expunerea scurtă, clară și directă.

Sunt cu alte cuvinte, în lucrarea d-lui prof. Al. Rosetti, toate adevărurile esențiale ce formează obiectul istoriei limbii române, — puse în lumina autoritară a ultimelor cercetări de specialitate, și enunțate cu o academică și armonioasă competență.

SALONUL OFICIAL

Ministerul cultelor și artelor aduce la cunoștința artiștilor pictori și sculptori, că salonul oficial de primăvară se va organiza anul acesta mai devreme ca de obicei, deoarece în cursul lunii Mai se vor începe în pavilionul salonului oficial pregătirile pentru expoziția de muncă și voe bună a Străjei Tării.

În consecință, juriul salonului oficial a fixat zilele de Luni 6, Marți 7 și Miercuri 8 Martie, pentru prezentarea lucrărilor de pictură și sculptură în pavilionul artelor din șoseaua Kiseleff, și ziua de Sâmbătă 25 Martie, Buna Vestire, pentru deschiderea salonului.

Totodată, intrucât anul acesta salonul oficial va avea pentru expunere un spațiu mai mic decât de obicei, nu se vor putea prezenta spre a fi supuse juriului decât cel mult 3 lucrări de pictură sau de sculptură din partea fiecărui artist.

Se atrage atenția că după data de 8 Martie nu se vor mai primi sub nici un motiv lucrări prezentate pentru expunere.

CONCURSUL CU PREMII ÎN MEMORIA SCRITORULUI TH. D. SPERANȚIA

Implinindu-se zece ani dela moartea lui Th. D. Speranția, familia mult regretatului scriitor a hotărât să acorde o serie de premii în memoria lui.

Primele premii sunt destinate tineretului și anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărți în înțelegere cu redacția ziarului „Universul literar” și anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Speranția” (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei: Premiul întâiu constă în suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul literar”. Dacă ea va prezenta o deosebită valoare va putea fi eventual, extrasă și într'o mică broșură spre a fi difuzată prin librării.

Alte două premii de încurajare, în sumă de câte o mie de lei, vor fi oferite altor două lucrări meritoase. Din acestea, de va fi cazul, se vor publica în „Universul literar” fie întregul text, fie părțile sale cele mai însemnate.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărțit spre a fi atribuit la doi concurenți de merit egal.

Întinderea textului va fi de cel mult (12) pagini (ministeriale) dactilografiate.

Lucrările se vor depune sau trimite prin poșta la redacția ziarului „Universul literar”, menționându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. D. Speranția”. Concurenții nu-și vor pune încălțura pe lucrarea trimisă ci o vor înlocui cu un „motto”, alăturând însă un mic plic închis pe fața cărui se va scrie acelaș „motto” iar înăuntrul se va indica adevăratul nume al concurentului, adresa școlară la care urmează și clasa.

Termenul ultim pentru primirea lucrărilor este la 31 Mai, 1939. Rezultatele se vor publica la 1 Septembrie 1939. Comisiunea care va ceti și aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un președinte ales dintre cele mai cu vază personalități ale lumii noastre literare și doi membri: un delegat al „Universului literar” și unul din partea familiei Speranția.

Tot despre viața scriitorilor

(Urmare din pag. 1-a)

la Balcic, o boșcă simpatică, nu are decât d. Gh. D. Mugur. O uilă oricât de modestă, pe litoral ori la munte, se face cu BANI. Și scriitorilor nu le dă mâna să-și facă o cocioabă nici în București...

Provinciile noi trebuiau alipite și prin factorul cel mai viu, prin creatorul de simțire, scriitorul. Fostele partide politice au trimis acolo pescari electorali, au trimis pe surghiumi, au trimis chiar perfecți „destoinici”, dar n'au trimis pe agenții spiritului românesc. Doamne, și sunt așa de setoase noile provincii, să audă graiul național și să ia contact cu autorii. Amicii delu „Universul literar” mă informează că șezătoarea lor tă-

„Biserica neagră”, de Victor Popescu

În colecția „Universul literar” va apare în curând volumul de nuvele „BISERICA NEAGRĂ”, al d-lui VICTOR POPESCU.

Felul cum d. Victor Popescu a înțeles să sprijine literatura, este un certificat indestulător spre a anunța valoarea operii de debut a tânărului scriitor. Produs al unei sincere pasiuni pentru literatură, al credinței luminoase în destinul nobil al artei, „Biserica Neagră” va constitui, în cadrul literaturii celei mai tinere, un rar exemplu de inspirație curată, adevărată și autentică. Debutul conducătorului revistei „Universul literar”, va fi unul din semnele foarte frumoase pentru literatura tânără.

Premiul cititorilor

Am anunțat că „Universul literar” a instituit un premiu de 5000 lei pentru cea mai bună analiză critică a personajilor:

- 1) Iki Iankel, din romanul Fundacul Varlamului, de Ionel Teodoreanu (ed. Cartea Românească) și
- 2) Moise Dinerman, din romanul Două chemări, de Octav Dessila (ed. Cartea Românească).

Lucrarea va constitui o singură compoziție și

Ionel Teodoreanu

Octav Dessila

va fi predată redacției revistei până la 1 Martie a. c. Premiul este numit „PREMIUL CITITORILOR”, fiindcă, instituindu-l, scopul revistei a fost să urmească cum se răsfrâng operele de seamă din actualitatea literară, în gustul și spiritul critic al marelui public cititor.

UMBRE ȘI LESPEZI

versuri de George A. Petre

D. George A. Petre a mai publicat până acum „Dumnezeu”, poezii 1928 și „Sânge și Aur”, versuri, 1930. Volumul „Umbre și Lespezi”, tipărit în 1938 la Oradea, cuprinde poemele compuse de autor între 1931—1933, și înfățișează o inspirație alimentată viguros de forțele sufletului rural, de credință și sănătațea țărănească. Poetul mărturisese frumos:

ȘTEFAN STANESCU

publică în numărul pe Ianuarie al Rev. Fundațiilor Regale, două poeme: Fratele bolnav și Măntore în pământ, din care ultima am cetit-o fragmentar în Gândirea de anul trecut. Fratele bolnav e o poemă lungă, din care se desprinde un suflu de împăcare și de înțelegere largă a suferinței omenești.

HARICLIA DARCLEE

Dintre rarele nume de cântăreți, care vor dăinui în istoricul artei lirice, legate fiind de memorabile creații și acela al Haricliei Darclée, repercutate asupra noastră o faimă aducătoare de măgulitoare cinste artistică. În numele neamului românesc, Hariclia Darclée a cucerit cununa de triumfuri, a străbătut luminos drum în marea artă a cântului, chemată și aclamată cu fervoare în cele mai strălucite teatre ale lumii. Gounod, Puccini au omagiat cariera înălțătoare a Haricliei Darclée, încredințându-i creații capitale ale operelor lor și admirația lor recunoscutoare, pentru covârșitoarea ei artă.

Un gând pios al fiecăruia, se cade să fie îndreptat către această mare misionară a noastră, dispărută dintre noi acum câteva zile, dar cu neputință de uitat, atât în paginile ce înscriu evoluția culturii românești, cât și în inimile românești de pretutindeni.

AL. RAICU-CHRONIC

Săptămâna viitoare va apare cel de al 4-lea volum al „Colecției Universul Literar”, „Hronic”, versuri de Alexandru Raicu. Cartea va cuprinde 30 de poeme cari oglindesc fidel, evoluția poetului, dela „Vitrării”, apărute în 1936. Inspirate în mare parte din lumea cronicilor și a faptelor luminoase ale literaturii vechi, poemele d-lui Al. Raicu se caracterizează printr'un bogat material emotiv de imagini și tonalități. Versificația e limpede și uneori atinge puritatea poeziei clasice, lucru rar întâmplat în literatura poetică actuală. Armonia aceasta prozodică pe de o parte, frumusețea și îneditul subiectelor pe de altă parte, fac lectura poeziilor d-lui Al. Raicu, deosebit de atrăgătoare — ceace ne îndreptățește să credem că „Hronic” se va bucura de un temeinic succes de critică și de public.

JOCURILE ROMÂNEȘTI LA LIGA CULTURALĂ

Liga Culturală își ține Sămbătă, 21 Ianuarie, orele 7 seara seră de lectii și jocuri românești, în sala teatrului său din b-dul Schitu-Măgureanu nr. 1 (întrarea prin gangul din calea Plevnei).

Conferința d-lui Romulus Seisănu

În seara de Duminică, 15 Ianuarie c., d. Romulus Seisănu a vorbit în sala „Ateneului Român”, despre „Istoria frontierei”.

D. Romulus Seisănu, după ce a expus, în amănunte, evoluția frontierei în cursul veacurilor, a examinat diversele tipuri de frontiere ce au apărut în epoca modernă, fie din cauza marilor descoperiri de pământuri din sec. XV și XVI, fie din cauza importanței tot mai mari a factorului etnic în viața politică și socială a națiunilor civilizate.

În cadrul conferinței d-sale, d. Romulus Seisănu a adus la cunoștința publicului un document necunoscut până acum, din care reiese că ungurii au avut un plan întocmit în 1917, privitor la o „rectificare a frontierei” carpatine și de organizare a unor circumscripții militare și de colonizare, cu soldați și invalizi maghiari, în zona frontierei proiectate.

După indicațiile prevăzute în acest plan — ce a fost supus

aprobării împăratului Austro-Ungariei, Caol IV și conțelul Tisza Istvan, șeful guvernului ungar din 1917, Ungaria urmărea să ne ia întreaga zonă muntoasă a Carpaților, cu regiunea petroliferă, limitând frontiera în Muntenia, la Est de T. Severin, Sud de Brezou, Câmpina, Vălenii de Munte și Cislău, linia frontierei trecea lângă Soveja, Moinești, Vadurile și Câmpulung.

În acelaș plan sunt limitate circumscripțiile — în număr de șase — din Transilvania și Banat, care corespond cu județele secuști, județele Brașov, Făgăraș, Sibiu, Hunedoara, Severin și Timis, destinate militarizării și colonizării masive cu soldați și invalizi maghiari. Această colonizare — a declarat d. Romulus Seisănu — s'ar fi operat prin izgonirea românilor din circumscripțiile prevăzute în planul de „rectificare al frontierei”, din 1917. Victoria aliaților și triumful dreptului naționalităților au spulberat aceste proiecte de expansiune teritorială ale maghiarilor, împotriva noastră.

acolo la Cernăuți, biletele abastre ale gândului. O mare editură nu s'a înfiripat aci, iar teatrele de stat au fost desființate! După 20 de ani, un particular scoate capul, acum trei ani la Brad, — mai dă semne, oare, d. Minoșici? — iar anul trecut alt particular, d. Miron Neagu, și-a propus la Sighișoara o editură românească.

Abia după 20 de ani, e reinviația „Tribuna”... Un critic, ieșan de-acum, d. G. Călinescu, scria deunăzi îndemnând obștea română să citească măcar cât citească servitoarele noastre ungueroace și da exemplul chioșcurile Capitalei, pline de publicații și de cărți maghiare. Eu am auzit, cu groază, nu de mult, din gura unui editor serios că Timișoara are mai multe librării decât București!

Ce-ar fi, oare, să se crezee și niște Rezidenți culturali? Toate marile publicații,

toate editurile, toată mișcarea noastră real culturală, e în Capitală. Toți scriitorii depe unde se află, vin și se stabilesc în Capitală, în acest București torid, în care idealurile cad pe asfalt și deced neimplinite.

Se vorbește insistent de apărarea granițelor. Întru această pază, muzele au, în timp de pace, rolul cel puțin al armelor în vreme de război.

Cu ce să meargă scriitorul român la Orhei și la Satu-Mare, când el nu poate să se urnească până la Focșani ori la Turnu-Măgurele, fără să-l coste o mie de lei?

De aci încolo, se deschide o mare și urgentă necesitate: permise de călătorie PENTRU TOȚI membrii S.S.R.-ului!

Vom debate, în articolul viitor și această problemă imperiioasă.

N. CREVEDIA

GELAL BEY

Scene din viața dobrogeană de altădată

de K. H. ZAMBACCIAN
Ilustrații de ISER

Înainte de marele războiu se mai întâlneau prin Dobrogea, câte o rară progenitură de Pașă sau înalt demnitar, ce a guvernat pe vremuri provincia noastră transdanubiană.

Stăpânind mii de hectare și posedând nemăsurate proprietăți, terenuri, hanuri, magazii de cereale prin principalele oboare și târguri, acești Bey își petreceau viața, consumându-și averile într-o lăcomie voluptată, ce nu era turburată cu nimic în epoca aceea de patriarhalism oriental, dar al cărei parfum s'a risipit pe măsură ce o viață mai apăsătoare și-a lăsat aripile peste ținuturile dobrogeane.

Megidia, centru important, situat la intrarea drumurilor principale ale provinciei, era orașul tencălar.

Centru administrativ, reședință a Valului, cu un mare târg anual (pe turcește Panair), ce se ținea în fiecare toamnă, Megidia era locul de întâlnire al întregii suflări dobrogeane în timpul Panairului.

Cu acest prilej se revărsau în oraș tot soiul de oameni veniți de prin toate țările vecine, uni ca să desfășoare mărfuri fabricate, alții ca să cumpere, unii ca să-și vândă vitele și produsele agricole, alții ca să le exporte, în sfârșit tot felul de operațiuni, un „alișveris” general. Sătenii își rezervau aprovizionarea cu toate cele trebuincioase întregului an, pentru acest bălciu, atrași fiind de mulțimea de dușmani, de ceșitul (felul) variat al mărfurilor, de concurența negustorilor dubioși ce se preparau pentru un faliment, în care scop alergau la bălciuri pentru a desfășura cât de repede mărfurile, în sfârșit ci aveau o idee preconcepțută că la larmaroace totul e mai bun și mai ieftin.

Gelal Bey

Pe de altă parte, ca în toate bălciurile importante, distracții bocheat, circuri, menajerii, seamatori, teatre de Karaghioz (marionete), lupte de Pehlivan (atleți), apoi panorame, hale de tir, fotografii, jocuri de noroc, loterii etc., în afară de timpuri și nenumărate speluncă cu dansuri „Kiocek” în care se produceau femei supersensuale, venite din toate colțurile Orientului, experte în toate voluptățile, ademenitoare prin inflexiunile languuroase ale cântecelor orientale, prin suplețea mișcărilor, prin jocul sânilor și prin contorsionarea panteelor.

Acest Panair era un prilej de petreceri prelungite, ce culminau în orgii și desfrâu cu aceste inevitabile scandaluri, jafuri, escrocherii, raptați de fete, crime și sinucidări unorii; Poliția nu se formaliza așa de mult, mergându-se de obicei la o împăciuitoare intervenție, deoarece Administrația avea tot interesul să nu turbure vadul bălciului, care tocmăi prin aceste întâmplări senzaționale, devenia cu atât mai atrăgător.

Acestași punct pe trai se prelungea și după sorocul Panairului, încât Megidia își câștigă o reputație de „Batakhané” (loc de perdici), iar părinții tremurau de teamă, când aflau că odraslele lor se aventurau prin partea locului.

Gelal Bey, fiu de Pașă, moștenitor al unei însemnate averi răspândită prin Megidia, Murfalar și Kluștege (denumirea turcească a Constanței), primise educația și instrucția la Siambul, pregătindu-se pentru cariera consulară.

La cursurile școlare de literatură franceză, patronate de Ambasada Franceză, făcuse cunoștință tatei, unde se înfrățiseră.

Gelal Bey locuia la Megidia într-un fel de Caravanșah, o vastă clădire cu o mulțime de atenanse.

Se căsătorise cu fiica unui mare demnitar dela Curtea Imperială, frumoasă femeie brună cu ochi focosi, figură rotundă, gât plin. Latiffé Hanum, soția sa, își plimba languros trupul învelit în mătăsură diafană, fără șa-mak la față, ceace stărnise nemulțumirea celor religioșilor mai fanatici, care nu se împacău cu acest sacrilegiu, nerepectarea „Name-hramului” (secretul feței).

Latiffé Hanum primise educația la „American College for Girls”, din Constantinopol și cu toată severa supraveghere a părinților ei, era destul de emancipată. Întreținea vizite cu unele familii creștine, le primea până în pragul Hanemlicului, unde se conversa, se cânta la pian și se jucau cărți.

Gelal Bey se prevala în societate de educația și instrucția sa europeană, resemnându-se la o singură nevastă, cu atât mai mult cu cât prin aceasta dobânda încrederea și mai mare, a sorocului său, Şukri Pașă, de a cărui protecție avea nevoie.

Viața se desfășura în opulență și desfăș-

tare, dar veniturile lui Gelal Bey începeau a se resimiți, prin faptul că nu producea nimic și consuma mereu și deficitul se îngroșă după trecerea Dobrogei sub stăpânire românească, în urma războiului din 1877.

Sub noua stare de lucruri, cu o altă orânduire, în care cel puțin de formă, toți locuitorii erau egali în fața legii, Gelal Bey se simți foarte stânjenit.

Unele privilegii se curmă, o mulțime de obligațiuni de ordin municipal fură impuse, pe de altă parte Gelal Bey, care plătia cât vroia și cum credea, impozitele, fu silit de asta dată să se pună în regulă cu fiscalul, lucru care îi se părea destul de vexatoriu, dar nu avea încotro.

Ca urmare acestei stări, Gelal Bey își văzu datoriile mărite și pentru a le acoperi, fu silit să vândă unele proprietăți, cu atât mai mult că noi cheltuieli erau de prevăzute cu trimțerea copiilor la școală la Siambul, unde trebuia să plece și Latiffé Hanum pentru supravegherea și îngrijirea lor.

Sorocul său Şukri Pașă trecând la Ministerul Afacerilor străine, ginerel Gelal Bey, fu numit Consul general al Imperiului otoman la Constanța, cu o leață de 50 lire pe lună, în afară de locuință plătită și personal de serviciu în buget.

Această slujbă veni tocmai la timp, deoarece Gelal Bey își vedea veniturile scăzând, proprietățile sale erau cam vechi, necesitând mari reparații și unele chiar erau supuse dărâmării fiind de Kerpioi (paianță).

Pe de altă parte Cadana sa Latiffé Hanum, fiică de Pașă și Ministru, nu înțelegă să-și restrângă trena, iar soțul său îi făcea toate capriciile, doar să-și lase singur la Constanța, unde Gelal Bey, întovărea alte orizonturi, cu noi tentațiuni.

Voinic, înalt, spătos, cu privire languuroasă, purtând mustați în furculiță după moda Kaiserului, făcând parte din lumea consulară a unui mare port cosmopolit, Gelal Bey care vorbea curent francezește, deveni răsfățatul cucoanelor din elita bucoareșteană, care veniau de sezon la Constanța. Turcul cu fes roșu, galant, îndemânatoc, pe deasupra și frumos bărbat, era o curiozitate pentru aceste femei avide de senzații exotice.

Cine nu-și aduce aminte de Constanța de altă dată? de vechiul Casino, cu terasa de lemn suspendată, de acele baiuri și Kermeso, de seratele de la Hotel Carol, de tronul de plăcere ce ducea la vii, unde orau plaja și băile înainte de amenajarea țărniului dela Mamaia, în sfârșit cine nu a simțit florul contagios al vieții de cochetărie și petreceri ce se desfășura atât de intim și duios, în timpul verii în Constanța de altă dată?

Parecă și femeile erau mai frumoase atunci, deoarece amintirea lor mă umple de nostalgie.

Gelal Bey oferea cercului său feminin toate surprizele, distribuind cadouri comandanți speciali la Siambul și în fiecare săptămână sosiau colete dela celebrul cofetar, furnizor al Curții Imperiale, Hagi Bekir, ale cărui bonboane și rahat (locum) erau „sans rival”.

Din când în când Gelal Bey organiza și serenade pe mare la forcastra frumoaselor sale prietene, care locuiau în odăile dinspre mare ale marilor hoteluri.

Dar toate acestea se soldau cu mari cheltuieli, iar Gelal Bey se vedea după fiecare sezon obligat să mai vândă câte o fășie de pământ, o casă sau o magazie de grâne.

Într-una din zile, Gelal Bey fiind la Megidia să-și revadă proprietățile, care aveau nevoie de serioase reparații, a rămas ceva mai mult acolo, nu atât pentru supravegherea lucrărilor, cât pentru o neașteptată descoperire făcută într-una din proprietățile sale, în care un mocan, Dragomir Poșică, își făcuse un vad de cărcumă, rugându-i slăvitul să-i vândă proprietatea.

Cărciuma mergea bine, cărcumăreasa era încă frumoasă și foarte pricepută în afaceri, fire comunicativă și antrenantă, știa să înconure mușterii la consumație, dar minunea localului, era Viorica, fata lor.

Nu mai de 19 ani, svelță, plinuță, față roșcovană, ca o rodie, cu ochii verzi, cu sâni ca de piatră, era una din acele frumoși cari apar ca o fatalitate în viața unora.

Toți feciorii de bani gata îi dădeau târcoale și într-o dată, nevoile de consumație ale localului o reclamau, Viorica știa să fie grațioasă, cu o șiretenie caracteristică femeilor ce stau zilnic în societatea bărbaților, de altfel și cărcumăreasa pândia, intervenind la timp ca să potolească unele porniri mai îndrăznețe ale aspiranților.

Gelal Bey rămase trasnit de frumusețea odraslei de crâșmar, și acest „homme à femmes” care secerase atâtea suflete la Constanța, se potolii la Megidia, așa că Turcul își găsi pistolul.

Toată energia rasei sale, tot sângele ce a clocotit în neamul său, toată patima acumulată de strămoșii săi, făcură o erupție în urma cărciumăreasa și simți întinerit.

Pradă acestor sentimente, vizitele la Megidia se repetară săptămânal, uneori se prelungeau cu câteva zile și cu fiecare prilej omagiile erau însoțite de cadouri, încât Viorica primi cu timpul, salbe de aur, brățări, inele, pandantive, cercei, lingerie de olandă, rochii de mătase, flacoane de parfum și felurite ape de lavandă.

În ultima vizită Gelal Bey îi aduse un frumos costum de circasiană, de stofă albă fină, brodată numai în fir, un șir de mărgăritare, și o pereche de pantofi de piele roșie, cu butoni de aur.

Gelal Bey, prezentând aceste cadouri, le explică obiceiul oriental, după care cel ce

aducea un asemenea dar, era obligat ca un suprem omagiu, să încalce chiar el persoana, sărutându-i picioarele.

Cărcumăreasa consimți la aceasta, cu un surâs plin de indulgență, după care Gelal Bey făcând un reverențios salamalak, îngeuncheie la picioarele frumoasei Viorica.

Apoi ridicând ușor picioarele fetei, îi pipăi cu dibăcie pulpele învoalte, depunând o lungă sărutare pe degete, după care mângâind binisor tălpile le încălță cu pantofii roși, cu ciucuri și butoni de aur.

Pasiunea turcului nu cunoștea margine, dar fata, prin complicitatea experimentată a cărcumăreșii, fără ca să respingă elanurile îndrăgostitului, știa să le îndiguască, până ce într-o zi mama fetei socoti nemerit momentul să regizeze acel „tête à tête” răvnit de Gelal Bey și așa, ca printr-o întâmplare, Viorica rămase singură în casă cu turcul.

Ah! ce fericită răsplătă, trimisă de Cer, pentru bietul său suflet chinat; se simțea acum înviorat, renăscut, mândru; întinzând brațele către frumoasa Viorica și plin de dorințe, clocotind de pasiune, congestionat, se repezi la ea și luându-i capul într-o mână, o înăbuși în sărutări pătimașe apoi cuprinzând-o în brațele sale atletice, reduse până la urmă rezistența fetei cu care căzu pe iatac.

La acest sgomot, cărcumăreasa care pândia în prag, năvăli în odaie, însoțită de un subcomisar și doi martori și până ce turcul își veni în fire, redactarea procesului verbal de atentat la pudoare începuse.

Oricine își poate închipui scena; Gelal Bey prins în țarcul acestor fapte interesante, era uluit. Văcărelele fetei, indignarea mamei

Latiffé Hanum

care vocifera reclamând reparații, apoi subcomisarul, ofițer de poliție judiciară, un virtuos al scrupulelor ingenios preocupate, încolțiră pe Gelal Bey, care copleșit, epuizat și frânt, consimți la toate cele, iscănd și un act de vânzare al clădirii către cărcumăreasă, fără să mai discute oferta ei.

Dar o nenorocire nu vine nici odată singură. Revoluția junilor Turci schimbă starea de lucruri la Siambul. Noul Guvern înălțurând pe toți favoriții vechiului regim, odată cu sorocul Kukri Pașă, fu demis și ginerelul, consulul general din Constanța.

Gelal Bey fu silit să-și schimbe viața, își restrânse relațiunile; de altfel simțea că dela o vreme nimeni nu-l mai prevenea cu acel surâs binevoitor, mulți făceau pe d'strații când treceau pe lângă el, în sfârșit Gelal Bey crezu nimerit să ocolească centrul și se resemnă la relațiunile cu câțiva prieteni autohtoni, între cari și tata, pe care-l cunoștea din tinerețe, depe vremea când amândoi se entuziasmău la cursurile școlare de literatură franceză patronate de Ambasada franceză de la Siambul.

Gelal Bey își găsea o reculegere în Coran și literatură; trecea des pe la noi, de obicei seara, după ce tata părăsea biroul său; amândoi se retrăgeau lângă havuzul din grădină și se cutundau în lungi convorbiri. Înghințind din când în când câte un păhărel de mastică de Chios, servită cu niște felii subțiri de pastă de Cezareea.

Ciripitul păsărilor, canarul din colivie, cântecul fermecător al unui „biubiul” (privighetoare), murmurul apei ce fășnea din ha-

vuz, calmul și briza serii, primele stele, înțreaga decorul fieric și plin de poezie, în care se complăceau acești prieteni; contemplându-și prin instinct.

Vorbeau de tinerete, de timpul ce se scurge așa de repede, de toate bucuriile vieții cari odată petrecute, se uită și nu revin, Gelal Bey ofta evocând versurile lui Lamartine: O temps suspend ton vol....

Când se înnopta, razele lunii învăluind boschetul într-o lumină stranie, locul părea ca din povești; prietenii rămăneau până în noaptea târziu, încă un păhărel de mastică, încă niște felii de pastramă, mama le mai trimțea din casă și sugiuk (un fel de salam de carne de vacă), ouă coapte și cafele din belșug.

Apoi evocând acel rai, Bostonul, declamau: La lune était sereine et jouait sur les flots, La fenêtre enfin libre est ouverte à la brise, La sultane regarde et la mer qui se brise, Là bas, d'un flot d'argent brode les noirs îlots.

La lune était sereine et jouait sur les flots.

Cu acest din urmă vers prietenii se pierdeau într-o reverie, din care nu-i trezea nici lătratul unor câini asmuțiți de ropotul cailor, nici trăsburile ce treceau în goană, nici serenadele obișnuite ale palikarilor cari dădeau târcoale sub ferestrele fetelor din mahala.

Însă într-una din seri Gelal Bey fu cucerit de studentina condusă de Cocio, o călăă frizerului din colț, excelent chitarist și cu o voce de tenor plăcută; tata potfi cântăreții în grădină, îi rugă să le cânte „Santa Lucia” cea ce băieții executară frumos.

Gelal Bey adresând în francezește tatălui său, câteva cuvinte de admirație, Cocio se crezu obligat să le cânte și în limba galantă a francilor; dar cum grecii din insule au accent particular, stălcind multe cuvinte și neputând pronunța unele sunete, versurile francezești răsunau curios:

Tou es belle comé la rosa
Ma la rosa n'est pas bella
Tou es belle pour „toujour”
Ma la rosa pour un „zour”

(Se cântă pe aria La Chanson de Magali din opera „Mireille” de Gounod).

Nici n'apucă grecul să termine cântecul și Gelal Bey bufnă într-un Aman! Aman! și aplicând o lovitură de picior în turul grecului, goni pe cântăreți.

Amatori muzicanți se împrăștiară și în noaptea aceea nimeni nu mai turbură reveria celor doi prieteni. Gelal Bey privia la cer, iar tata mai turna câte un păhărel de mastică.

— Ascultă Hagop Effendi, acea „voie lactée”, calea lăptelui în românește, pe care Arabii o denumesc „calea spicului”, iar chinezii „fluviul celest” și pentru Indieni din America Centrală „calea sufletelor”; iar pentru unii francezi provinciali „Calea sfântului Iacob”, nu înțeleg de ce?

— Curios, răspunde tata, ce cauți Sfântul Iacob în pudzeria asta de stele, știam că religia noastră creștină nu se cam împacă cu Astrologia și în afară de steaua care a călăuzit pe Magi spre Bethlehem, creștinismul nu se ocupă cu lumea siderală.

— Iuș Allah! Iuș Allah! interveni Gelal Bey, vezi Hagop Effendi, Mohamedanismul îmbrățișează toate cele, e religia universală, de altfel e „credința cea adevărată”, și evocă:

Allah ekber, Allah ekber,
La ilah illallah,
Muhameden resulullah!

(Dumnezeu e mare, Dumnezeu e mare, nu e un alt Dumnezeu și Mohamed e profetul său.)

— Adevărat zici tu Gelal Bey, Dumnezeu e mare și unul e Dumnezeu, dar sunt și alți profeți; afară de Mohamed, iar Iisus Christos e fiul lui Dumnezeu cel adevărat!

— Afedersiniz (să mă iertați) Hagop Effendi. Creștinismul e religia celor slabi, e religia umilțelui și a pocăinței, pe când mo-

hamedanismul e religia bărbațiel, a luptei care dă victoria. Vouă creștinilor vi se promite totul pe lumea cealaltă, dar nimeni nu știe ce e acolo, pe când Mohamed singurul care a comunicat cu Dumnezeu, a pregătit credincioșilor săi întinse bucurii pe lumea cealaltă, dar a orânduit și pe cele pământeste, raiul e o grădină în care poți intra încă din viață!

— Gelal Bey tocmai D-ta imi vorbești așa? Deșertăciuni aci jos, toate sunt deșertăciuni!

Iubirea aproapelui și pocăința, iată prețul fericirii viitoare; credința e o înălțare sufletească, fără nimic comun cu cele pământeste și mai cu seamă cu cele trușesti.

Să ne întâlnim cu gândul și cu sufletul către Dumnezeu, care este unul și același pentru toți, indiferent de profeții săi!

— Uți prietene, că Universul e materie și a-i nega virtuțile e semn de slăbiciune, de neputință.

Hagop, Effendi aziz dosdam (sfânt prieten) ascultă-mi sfatul:

„Muslumaniaia laik sin, ghel su hak dini kabuler!”

(Ești demn de religia musulmană, vino de treci la credința adevărată).

După un verset din Coran, fiecare mohamedan era obligat să propună de trei ori celui mai intim prieten păgân împărtășirea religiei musulmane.

Acum Gelal Bey invocă pe lângă argumente teologice, frumusețea și avantajele acestei religii, care asigură bărbatului atâtea privilegii, atâtea plăceri între care și poligamia, practică dealtfel patriarhală, moștenită dela primii părinți ai umanității cari erau un fel de zeități.

El reproșă occidentalilor că vor să complice femelia, împovărând-o cu treburi ce covârșesc puterile ei, lucru care nu e firesc, căci femeia rămâne oricum sexul slab și bărbatul trebuie să o protejeze, fiind hotărât prin destin, ca femeia să se supună sexului tare.

Femeia trebuie să rămână o operă de artă, un frumos covor pe care te odihnești, un izvor dela care ne adăpăm, o floare ce mirosim, femelia trebuie să rămână un lux, o fantazie.

Pe de altă parte Gelal Bey constată că europenii cu toată monogamia legiferată, practican în fond poligamia și de ce atunci atâtea fătărnice?

Cu toate aceste controverse, prietenii nu se certau, tata era înțelegător iar mulțitul de Gelal Bey avea haz.

Trecură așa câțiva ani și într-o zi prietenii fură siliți să se despartă; izbucnise războiul, Constanța era amenințată, părinții cei se refugiară, iar Gelal Bey rămase pe loc sub ocupație.

Armatele dușmane au devastat provincia, nici orașul Constanța nu fu cruțat; Gelal Bey încercă să ne salveze avutul, dar fu în zadar, tot fu pradat și ruinat.

Reînțorși din prăgărie nu am mai găsit nimic, până și ușile și ferestrele clădirilor, dușumelele acoperișul, țevăriile de apă și canalul, totul fusese jefuit; trebuia acum refăcut totul.

Tata se reintoarse slăbit din refugiu, avușese multe odoșni; în timpul revoluției rusești dela Odoșna, pe de altă parte grija mea care eram pe front, legăturile poștale fiind un timp întrerupte, li consumase.

Gelal Bey pierduse doi băieți în luptele dela Dardanele, fiica sa măritată după un magistrat se afla departe prin Irak și pierduse urma lor, soția sa Latiffé Hanum murise; rămase singur, trist și cu mijloace de trai sleite.

Amândoi prietenii erau de nerecunoscut, dar tata slăbira mereu, până ce medicul ne măturăsișă boala care nu cruță, cancerul.

Cu toate menajamentele luate de noi, tata își da seama de gravitate și într-o zi mă chemă, dându-mi ultimele sale dispozițiuni.

Gelal Bey nu era uitat, tata presimțea că și sfârșitul prietenului său va fi dur, mă rugă să nu-l părăsesc, să-l îngrijesc bine în caz de boală, să nu-l las pe mâna ciocilor dela morgă în caz de moarte și să-i facă o înmormântare demnă de o odraslă de Pașă.

Din când în când venia și Gelal Bey să vadă pe tata; de asta dată nu mai stăteau în grădină lângă havuz, ci sus ja etaj, în camera de culcare a tatălui meu; nu știu ce vorbeau, dar tata sta permanent la fereastră, privea senin și tăcut la orizont. Într-o zi de Mai, natura fiind în plină renaștere, aerul îmbălsămat de parfumul florilor, păsărilor ciripind pe crengi, copii sburdând de bucurie prin curți, tata nu se mai trezi din vrajă și trecu în lumea celor drepiți.

Ocupațiile mă rețineau mai mult la București, unde era sediul principal al întreprinderilor noastre, dar veniam des la Constanța, unde pe lângă grija proprietăților mă chema și nostalgia localului natal. De fiecare dată, căutam pe Gelal Bey, reamintindu-i de vorbele tatălui meu, dar prietenul se arăta foarte discret și ocolia răspunsul.

Dar într-o zi desnădăjduit de a-l mai găsi, aflui că se retrăgea ore întregi, într-o bogă dintr-o stradă laterală, unde rămănea tăcut și visător în fața unei sticlufe de duzico. Găsindu-l, mă apropiu respectuos de el, îl salut și Gelal Bey, reculegându-se, mă privi cu un surâs și-mi făcu semn să iau loc lângă dânsul.

(Urmare în pag. 6-a)

Plastica

de PAUL MIRACOVICI

O stăruitoare miopie pare să caracterizeze pe cei ce apropie pictura la noi. Prea puțin — ca să nu spun nimeni — își dau osteneala să caute printru bucuriile plasticei românești planta rară a originalității. Cunoșcătorii își feresc cu cea mai mare grijă capitalul de locuri comune după care admiră sau judecă o operă. Pictura e pentru ei o veșnică enigmă, de aceea când parvin „după ureche” să admire, devin de o necrezută prezumțozitate. Subiectivii, ei nu se pot ridica până la principiu, rămân la preferință. După ei, nu există decât pictura pe care au „invățat-o”, nu sunt capabili să admire altceva, pentru ei pictura e o manieră nu o semnificație, o factură, nu o emoție. Noutatea, originalitatea le e suspectă, li sperie. O exagerată subiectivitate e îngăduință unui artist, deși aceasta nu se pare un semn vădit de inferioritate, dar când subiectivitatea e elementul principal al „cunoșcătorului” al criticului și în general al cuiva din public, atunci devine odioasă. Ei nu are chemarea să spună sentențos: nu e bun! E prost! Nu are nici chemarea, nici priceperea și nici sensibilitatea. E înimaginabil câte păreri și sentințe trebuie să suporte un artist în timpul expoziției, din cauza detestabilei tradiții ca artistul să-și vândă singur tablourile. Nimeni nu aude mai multe prostii ca un tablou, a spus Goethe, și era doar

Traian Biliu-Dăncuș
Domnița maramureșană

o vreme când nu se putea vorbi de o inflație artistică așa cum e în zilele noastre când, și „artista” și cel ce „se pricepe” s-au înmulțit într-un chip cu adevărat îngrijorător.

Lipsa de spațiu nu ne-a îngăduit să scriem în cronica trecută despre expoziția d-lui Traian Biliu-Dăncuș. D-sa a trezit un bine meritat interes, ca și multe controversate printre artiștii bucoareni. D-sa a venit din Maramureșul său, cu toată candoarea tărânilor de acolo, pe cari l-a pictat cu aceeași candoare dar și, uneori, un fel greoiu pe care nu-l împărtășim. Deși e un nume nou, d. Biliu nu e un începător. Dimpotrivă, stilizarea d-sale își au rădăcina într-o lungă contemplare în muzele Occidentului, unde a fost în repetate rânduri.

Parcă am fi vrut ca aceste frumoase calități să fie datorice unei arte în care instinctul să contribuie în mai mare măsură. Atunci ne-ar fi fost mai ușor să înțelegem anumite brutalități de culoare, unele disonanțe cu adevărat pătrătoare. Pe de altă parte — după mărturisirea însăși a artistului, — stilizările, viziunea d-sale, sunt punctul unor lungi și laborioase eforturi de a transpune la noi învățăturile, concluziile trase din studiul miniaturilor persane, indiene și din pictura modernă și atunci avem dreptul să fim mai puțin îngăduitori cu acel lest care-l îngreuiază opera. Sunt, în expoziția d-sale, două concepții bine definite: o pictură decorativă, și cealaltă de șevalet. Infalibil, de câte ori se compară, acele pânze cu tendințe decorative sunt mult mai bune decât portretele, peisajele sau naturile moarte. De altfel interesul pe care l-a trezit d. Biliu, se datorește numai lucrărilor d-sale decorative. Pictura de șevalet are logice ei, pictura decorativă de asemenea și orice confuzie sau amestec între ele naște o operă hibridă. Expoziția actuală, dacă ar fi conținut numai compoziții și lucrări decorative, nu am nicio îndoielă că nu ar fi suscitât nici o contradicție, toată lumea ar fi fost de acord că ne aflăm în prezența unui artist dintre cei mai înzestrați și mai interesați.

Expozițiile viitoare, dacă nu cea din urmă, nădărdim că nu vor desminti aceste profeții.

PAUL NIZAN: „La conspiration” (roman)

(„Gallimard” — Paris, 1938)

Un fel de înțelepciune — sau de „înțelepciune” — este aceea care vine cu vârsta, ca o răsplătă inevitabilă și un fruct al experienței. Așa, de pildă, vorba compozitorului Erik Satie, pe care o citează Paul Léautaud undeva: „Mi se spunea, când eram mic: ai să vezi când vei fi mare. Sunt acum un bătrân domn respectabil: încă n'am văzut nimic”. E același sunet, păstrat în amintire, ca al catrenului voltaire-ian, pe care cine-l mai uită, odată știut pe dinafară:

*Nous tromper dans nos entreprises
C'est à quoi nous sommes sujets;
Le matin je fais des projets,
Et le long du jour des sottises.*

Dar este și altă înțelepciune, pe care tot Voltaire, într'un distih tot atât de cunoscut ca și versurile citate, o numește „l'esprit de son âge”. A avea „spiritul vârstei sale” înseamnă a avea preocupările corespunzătoare vârstei, fapt care dispensează de prejudecata precocității.

Ceeace-i face simpatici pe tinerii „conspiratori” din romanul d-lui Paul Nizan, (relevant la sfârșitul anului trecut cu unul din premiile de mare prestigiu literar — premiul „Interallié”) este nu atât tinerețea lor, ca prilej de cunoaștere și experiență a vieții — deci ca etapă cu deosebire interesantă prin bogăția materialului de construcție epică — ci mai ales accentul just și netrăvestit al părerilor rostite în decursul interminabililor tafasuri ostentative, măcinș de vorbe umflate, planuri ambițioase de reformă a societății, dispreț brutal față de morală familiilor și de compromisul burghez — toate acestea foarte „esprît de son âge”. Vârsta lor, a lui Bernard Rosenthal, Philippe Laforgue, Bloyé, Jurién și Serge Pluvinage, la sfârșitul anului 1928, când pun la cale conspirația, este între douăzeci și douăzeci și patru de ani. Copilăria, adolescența, tinerețea sunt la modă încă în literatură.

D-l Paul Nizan nu are fetişismul vârstei, pentru el tinerețea este „le mauvais âge”. Suntem tot atât de departe, cu *La Conspiration*, de ironia amabilă anatole-franceză ca și de imoralismul gide-ian. Cartea este de o amărăciune conținută și de un sarcasm care o apropie mai degrabă, ca timbru, de scrisul lui L. F. Céline. Dar pe când acesta rămâne un pamfletar de geniu, un liric al invectivei, Paul Nizan este un moralist, un spirit aforistic, cu înclinare vădită către fragment și stilul supraveghiat, fără a fi totuși ceea ce înțelegem prin stilist. Datorită acestor însușiri, povestirea începe în prima sută de pagini: avem impresia iritantă a unor „faux-départ”. Cei cinci tineri par mai degrabă etichetele de recunoaștere ale unor puncte de vedere care se confruntă dialectic, decât personaje de roman. Le lipsește încă dimensiunea epică, a contactului fizic cu viața. Tinerețea lor — tinerețea în general — nu este numai „le mauvais âge”, vârsta provizoratului; mai e și timpul dezordinii, al disponibilității și așteptării zadarnice că se va împlini făgăduiala („ai să vezi când vei fi mare”) care va da un sens vieții, împotriva impreciei penibile de grațuitate a unei existențe nimănui folositoare. Intâlnirile lor se prelungeau târziu după miezul nopții, cei cinci vohind — cum scrie autorul — „comme pour multiplier leur chances”. E

unul din momentele patetice ale tinereții, această așteptare fără un scop lămurit. Nimic nu are mai mult preț în această epocă de provizorat ca libertatea, înțelegând ca o putință absolută de nedeterminare, de a nu alege, fie că e vorba de alegerea unei cariere, a unei femei sau a unui partid. A nu consimți la ceea ce ar putea da vieții „un chip definitiv” — iată morală clanului celor cinci cari vorbeau despre un fost camarad al lor, înșurat la douăzeci de ani, ca de un mort, — „la trecut”. Descoperirile care se fac la această vârstă — cărțile și femeile — nu fac decât să întârzie contactul pieptis cu viața. Ceea ce merită să fie subliniat este atitudinea estetizantă, livrescă a acestor tineri — iarăși o trăsătură „esprît de son âge” — de bună credință fiind, în fața problemelor și a spectacolului vieții sociale: „Ei erau sensibili mai degrabă la dezordine, la absurditate, la scandalurile logice, decât la cruzime, la oprire, și burghezia din care ieșeau li se părea chiar mai puțin criminală de cât imbecilia (sublinierile sunt ale noastre). Programul revistei „Războiul civil” pe care o fac să apară, poate fi rezumat în aceste două cuvinte ale lui Bernard, semnificative pentru atitudinea întregului grup: „profanarea ideilor” — negreșit a ideilor dela temelia așezării burgheze a societății. Din această atitudine decurg în mod firesc, întâietatea acordată victoriei în spirit asupra victoriei în realitate faptică, prestigiul de care se bucură violența teoretică, și preferința mioapă pentru simboluri, mituri și terminologii — adică pentru diluările vieții reale.

Dar, cu toată violența profanatoare a scrisului lor, tinerii publiciști nu izbutesc să atragă atenția Procurorului Republicii și își dau curând seama că sub regimul libertăților democratice din Franța anului 1929, activitatea lor, în lipsa oricărei constrângeri, este lipsită de orice risc, deci și de răspunderea ce i-ar putea angaja și compromite pe deamăgure, în mod ireversibil. E momentul convertirii lor la mistica faptei, la violența practică. Sau, cum ar spune Bernard: „o rațiune de a trăi nu este un element de confort spiritual pe care-l folosești seara, ca să adormi în lăturile bunei conștiințe”. Rațiunea lor de a trăi este Revoluția, în care cred, pe care o așteaptă și o voesc „tehnică”. Depășind stadiul în care violența teoretică îi satisfăcea, li se pune acum problema de a trece la acte, nu numai pregătitoare ale Revoluției dar și ireparabile, angajându-le întreaga răspundere fără putința unei reveniri. Vor face spionaj, dar în mod cu totul dezinteresat, spionaj pentru spionaj, nu în solda vreunei țări străine și nici a vreunui partid politic. Vor exercita, astfel, purificată de orice interese temporale, una din formele activității spiritului, ca oricare alta, legată însă de toate riscurile pe care le comportă spionajul comun. Unul din foștii lor camarazi de studii, care își face tocmai serviciul militar, este căștigat cauzei „conspiratorilor” și i se dă misiunea să scoată copii după planurile secrete de apărare a Parisului, aflate în casa de bani a regimentului. Le va trimite lui Bernard, care la rândul lui le va

da o întrebuintare asupra căreia încă n'au stabilit nimic...

Dar „conspirația” esuiază într'un mod ridicol. Tânărul militar, după ce trimisese două rânduri de copii lui Bernard, la a treia încercare este prins pe când umbra în dulapul ou planuri. Anchetatorii lui nu au altă dorință decât să-l creadă pe cuvânt, să primească cea dintâi versiune cu aparență logică, a nevinovăției „spionului”. Acestuia nu-i este greu să fie crezut că își lua note pentru un roman pe care avea de gând să-l scrie (de fapt, habar n'avea de întrebuintarea ce urma să fie dată documentelor trimise de el lui Bernard), astfel că scapă cu câteva zile de închisoare. (În acest timp, Laforgue își procurase și el schițele unor perfecțiuni tehnice la cazanele cu aburi ale unei locomotive, din uzinele al căror director era tatăl lui).

Astfel că, încercarea lui Bernard de a da vieții lui „un chip definitiv”, angajându-se într-o acțiune ireversibilă, ratează. De altfel, înainte de sfârșitul lamentabil al „conspirației” el avea să găsească prilejul intrării în scena realității, îndrăgostindu-se de Catherine, cumnata lui, care-i cedează mai lesne poate decât el însuși se aștepta.

A doua sută de pagini, care formează fragmentul intitulat „Catherine” poate sta alături, ca intensitate dramatică și ritmică febrilă a întâmplărilor, învâlmășindu-se către desnodământul pe care-l presimțim inevitabil, implacabil ca un destin, dela începutul lor, — cu acel faimos prolog „Histoire de Mouchette” din prima carte a lui Georges Bernanos.

Înainte de a fi fost îndrăgostit, Bernard își avea ideile lui despre fericire, pe care nu le uitase. Dar el greșea încercând să o constrângă pe Catherine să fie fericită, potrivit acestor idei. Obșnuința lui de a nu primi viața decât punându-i condiții, a-vea să-l facă să piardă tot, în timp ce Catherine o acceptase cu tot cei dădea, adică și dragostea, „cu ochii închiși”. Când legătura lor culpabilă este descoperită, se ține un consiliu de familie solemn. Scandalul trebuie înăbușit, sunt aparențele păstrate onorabile. Revolta lui Bernard împotriva ipocriziei acestei morale se izbește de rezistența masivă și solidară a familiei, inclusiv a fratelui încornorat care, plin de abnegație, primește rolul sublim al victimei iertătoare, și a Catherinei, oala rătăcită și pocăită... pentru motive de confort.

Bernard își inchipuie că a fost invins de toate puterile coalizate ale miturilor, ale societății omenești și ale destinului. Că prima lui experiență despre viață e și cea definitivă. Că femeia iubită întâia oară e unică. El confundă încăpățănarea lui de a rămâne credincios Catherinei, cu însăși fidelitatea dragostei. Se consideră angajat al definitiv *compromis*, fără posibilitatea unei reveniri, în înțelesul arătat mai înainte, al angajării prin acțiune, iar când își dă seama, în sfârșit, în clipele de luciditate și calm care-i precedă agonia, că nu o mai iubea pe Catherine, că ar fi putut și trebuit să trăiască și că „avea să moară furat”, e prea târziu, fiindcă otrava nu mai poate fi împiedicată să-și producă efectul.

MIHAI NICULESCU

Tiroleza

Rochiță verde, umeri de floare;
Cu pas mărunț și ochii de azur;
Cu dinți de nea și păr de aur pur;
Un ram de piersic, clătinat în soare.

Să mă despart în viață nu mă 'ndur;
Mi-atât de dragă firea-i zămbitoare!
Mi-i tâmpla grea și inima mă doare,
Când raza ochiului nu pot să-i fur.

La întâlniri subită, ca din ape
Apare 'n vânt... Și mâna ei de brumă
Atinge 'n mine, lin, atâtea clape!..

E sora mea... iubita mea... mi-i mumă.
Iar când o strâng, mi-i frică să nu-mi scape,
Căci mi se pierde 'n brațe ca o spumă....

PAVEL P. BELU

Sfârșit de poem

Un fluviu galben își întinde spuma
Tot mai amară, ca să-mi umple gura
Cu pământoasele-i arome și cu ura,
Din care crește ruga mea de-acuma.

Eu tac cum tace creanga, fără soare,
Și cânt cu frunza versuri necăutate;
Mănânc o pâine plină de păcate,
Când feriga din mine nu mai moare.

Sur, muntele mă chiamă ca și marea,
Un șor năuc spre alte climate dulci,
De amăgiri, ca'n seara când te culci
Să-ți ungă fruntea, somnul și uitarea.

Atâta tot. Și n'am dorit mai mult.
Din tot ce-am spus, poadoabe fără rost,
N'a mai rămas nimic și câte-au fost
Streine-mi sănt, zadarnic le ascult.

EMIL VORA

NOTITE ȘI ECOURI

Nu toldeauna o carte de amintiri înseamnă ceva din punct de vedere al interesului ei pot trezi sau din punct de vedere strict literar. Mai cu seamă într-o epocă, în care, după o pregătire îndelungă, memoriile au devenit un obșnuit gen literar.

Sunt însă unele volume cari izbutesc să creeze ceva nou cu tot cuprinsul lor vechiu. Dintre acestea face parte, cred, o simpatică lucrare, a doamnei Arabella Yarka. Imi vine greu să scriu aci despre ea. Nu știu cum să explic și altora că această carte este interesantă. Este scrisă în limba franceză. Frumoasa limbă, care mă umple de admirație când o citesc, nu este însă limba

noastră. Dar trecând peste acest mic defect, intrăm, dealungul filelor, într-o serie de frumoasă literatură, de finețe și simțiri.

Au jour de jour, astfel se numește adunarea de reamintiri a doamnei Arabella Yarka, este mai mult decât un jurnal intim cum pare să fie. Este un roman adevărat în sensul pe care to limba franceză ni-l poate da, *une histoire vraie*, un roman puternic de viață pasionantă într-o epocă pasionantă. Dacă am dreptul să fac anumite observații, sunt convins că eliminând anumite pasaje prea legate de adevăr, cu mici și aproape neînsemnate modificări de nume, „Au jour de jour”, se transformă într'un remarcabil roman.

Ceeace cu alte cuvinte se poate spune că este un roman de o calitate superioară, însă că posedă precizii inutile.

Privit însă din ambele puncte de vedere, adică, din punctul de vedere al romanului și din punctul de vedere al jurnalului intim, *Au jour de jour* capătă un înțeles adânc. Este o operă de mare artă. Posedă, în intimitatea unor amintiri suflul de mare anvergură al vieții intense și suferenței ce autoarea a trăit în vremea de dinainte de războiu, și dealungul crudei epoci. Fraza este amplă și armonioasă, observațiile sunt juste și interesante. Preocupările morale frumoase, ironiile subtile. Cartea, un jurnal intim

denn de a deveni un îndreptar de viață. Fiindcă autoarea a suferit mult și ne aduce un prețios material educativ, ca să spunem așa, pentru cei ce nu știm destul, ce înseamnă să ascunzi o durere și să fie neînțeleasă. Cartea doamnei Yarka, poate necunoscută încă, va deveni desigur foarte curând o operă citită și discutată. Atât din punct de vedere literar cât și din punct de vedere istoric, meritul fiind al autoarei, care a știut atât de minunat să îmbine calitățile literare superioare cu narațiunea istorică într'un tot unitar, interesant și de înaltă valoare.

— v. p. —

Bernardino Molinari la „Filarmonica” de ROMEO ALEXANDRESCU

De câte ori a urcat la pupitul „Filarmonice”, Bernardino Molinari a obținut rezultate muzicale memorabile în decursul activității primei noastre orchestre simfonice. La fiecare dată coeficientul de vitalizare a execuțiilor ei a sporit, viguros. Agerimea atacului a apărut confortată. Siguranța și oportunitatea mișcărilor s'au înrăutățit, hotărât. Intensitatea în ritm și caracterizări a crescut impresionant, totul răspunzând indemnurilor calde și periseroase ale înflăcăratului dirijor Bernardino Molinari, care este într'adevăr un mare animator.

Mare pentru că la baza excepționalelor facultăți de dinamizare dirijorală ale temperamentului său, la baza pornirilor frenetice pe care le propagă orchestra stărnindu-i furtunoase forțele stă cheziște o largă și statornică cuprindere a artei muzicale, pe care Bernardino Molinari o stăpânește măestrît și o apără cu întreaga tărie a unei nobile conștiințe de muzician.

Molinari perusește de aceea nu numai să comunice puternic fluxul emotiv al paginilor ce transmite, dar să construiască în deplină certitudine, să reconstruiască consecvent acțiunea muzicală, să desprindă, fără excepție, ecoul unor intenții ferme și categorice.

Astfel cum a făcut din nou în întreg concertul de acum.

Acest concert a putut aduce, odată cu răsfărângerea puternică a acestor mari înșușiri de conducător, aspecte noi din muzica italiană, interesante alese de maestrul Molinari.

„Cântul mlaștinei” de Renzo Rosselli: zugrăvește în mers domol de armonii difuze, unei străbătute de câte o creștere sonoră, sugestive privelști, evocând viața mornică dar fremătând de învăluitoare impresii, a bălței.

„Simfonia italiană” de Giovanni Silviluci, lucrare ascultată la noi tot pentru prima dată, e scrisă cu viguroase efecte de orchestră și susținută de elemente te-

Bernardino Molinari

matice pline de energie și desvoluate cu deosebită avânt.

Lângă aceste compoziții ale muzicii italiene contemporane, pe care, din câte mărturiile li cunoaștem, o putem găsi sănătoasă în clan și priceput mestegășită în scriere, au făcut parte din program o simfonie de Haydn, preludiul la „Lohengrin” de Wagner, tabloul „Iarna” din anotimpurile lui Antonio Vivaldi, compoziție de o amplă expresivă și o elevațiune de stil pe cât de impunătoare, pe atât de emoționantă și „Pini di Roma” de Ottorino Respighi, în care virtuozitatea orchestrală de strălucitoare expansiune și rară intensitate a compozitorului a găsit în dirijorul Bernardino Molinari, un interpret vibrant.

„CASA CU TREI FETE” ÎN RELUARE

LA OPERA ROMANA

Însălată din crâmpete răslețe imprumutate din felurite compoziții ale lui Schubert, „Casa cu trei fete” este de sigur ilustrarea unui procedeu destul de nepos și de neartistic de exploatare după liberul plac, a unor „bunuri muzicale străine”.

Farmecul plin de duioșie al melodiei Schubertiene, poezia ce emană spontan, introducerea unui subiect deosebit de generos pentru marele public, au putut da un amalgam atrăgător, mozăcând această operă în condiții care s'au dovedit de un succes teatral autentic și pe diverse scene, în ciuda confecționării ei factice.

„Opera română” a reluat „Casa cu trei fete”, care fusese acum câțiva ani montată cu fast deosebit și frumos studiat. Câteva schimbări în distribuție sunt de amintit.

Schubert a revenit de data aceasta d-lui Dinu Bădescu. Jocul d-sale s'a dovedit inteligent apropiat rolului, deși de un gen nou pentru d-sa. Cândă mai puțin ca de obicei tendința d-sale de a-și trăgăna glasul dela un sunet la altul și de a folosi manierisme de stil dubios, d. Dinu Bădescu a putut face mai statornic apreciat frumosul d-sale glas liric, care condus întotdeauna cu un gust mai bine controlat, ar putea deveni un adevărat element interesant la activul operii române.

D. Lucian Nanu, prin felul talentului d-sale, în atâtea rânduri pus la folositoare contribuție, nu era indicat pentru rolul Schöber. L-ar fi animat mult mai cu brio pe al lui Vogl, al d-lui Algaži, iar un Schöber excelent ar fi fost d. Chicidănu.

D-na Guțianu are o creație vie, comunicativă, desemnată cu finețe și vioiciune. Cântul d-sale a fost de asemenea cu totul în notă, condus fiind curgător în muzicalitate și expresivitate.

D-na Virginia Miciora și d. G. Oprisan au cântat și interpretat rolurile părinților cu resurse artistice care au fost într'adevăr printre primele elemente de succes al interpretării.

D-na Maria Filotti, cu ingenioasă fantazie și măiestrie bogată de scenă a interpretat cu mult din rolul cântăreței Grisi. D-rele Irina Dogeanu și Zoe Corfescu, d-nii Alger, Borneanu, Simionescu au ținut multumitor alte roluri.

Corpul de balet, pregătit de d-na Floria Capsali a contribuit apreciabil la reușita spectaculară.

S'A PRĂBUȘIT UN VIS

de VICTOR POPESCU

(Fragment de năvelă din volumul „Biserica Neagră”, care va apare în colecția „Universul Literar”)

Se simțea abătută. Petrecerea lumii din jur, petrecerea ei chiar, erau par'că niște povești pe cari nu le înțelegea. Vedea pe fața tuturor veselie. Unii surâdeau; alții dansau: câțiva jucau cântări într'un colț; privea la totii, blând, înțelegător, cu privirea blănișă și iertătoare a unui părinte iubitor, dar ochii ei nu mai aveau viață.

A invitat-o la dans Dinu Demion. S'a lăsat dusă de brațele lui.

Se cunoșteau de mult. Copii fiind, se întâlneau foarte des. Casa în care locuiau părinții lui Dinu se afla într'o curte mare, cu arbori stufoși. Era o clădire lungă, cu un singur cat, bătrânească. Ferestrele, vara, se împodobeau cu gâstele de flori de toate culorile. Doamna Demion era iscusită în creșterea a tot felul de plante. Le îngrijea cu mână ei. Ar fi fost în stare să se cerle cu cine îi era mai drag, dacă i strica o singură frunză de răsad mișel și timid.

Aveau o seră în fundul curții.

Nu odată, ea intrase nevăzută de nimeni, printre spărturile gardului, — locuia cu părinții, în spatele casei lui Demion, cu vederea la altă stradă, dar casa lor era mai puțin atrăgătoare, mai mare, mai rece, neprimitoare, fără pomi, fără flori; — și aici, printre viitoarele plante îi plăcea să vizeze. Ar fi putut face acest lucru și în grădina, afară. Chiar mai nimerit. O atrăgea însă misterul serei, unde nu aveai voie să intri, unde se păstrau tăine, unde, dacă te prindea... Vai, vai ce spaimă trăsesse când, într'o zi, d-na Demion intrase, fără să aibă timp s'o audă mai întâiu. Se ascunsese sub niște scânduri, peste ghiwece sparte, într'un ungher retras. Tremura ca varga și se ruga florilor, prietenile ei și Maicii Domnului, care ajută pe fetițele drăgi.

N'a prins-o atunci. Rădea cu hohote rămasă singură și săruta petalele, mângâia tulpinițele plâpânde. Scumpele floricele; de mult o fermecau și pe ea. Era cald și bine în seră. Mirosea frumos. A parfum din corole minunate, a pământ umed și închis, a apă, a lemn. A ce nu mirosea?... De atâtea ori se întrebase a ce mirosea mai mult. Trăgea aer pe nas până nu mai simțea nimic, și nu afla. Mirosea o multă și mirosea bine. Ii venise în minte odată, că în raiu așa trebuie să miroasă. De atunci, sera se popula cu îngeri numai de ea văzuți. Avea fiecare locul lui; se ducea la fiecare să vorbească, și florile își plecau capetele, când o auzeau vorbind cu smeritele figuri cerești.

Îngerășii din seră nu-i mai dădeau pace. Voia și ea să fie ca ei. Cu aripioare, mică, iubită. Dar ea avea să fie mai târziu un înger. Fiindcă era pioasă și se ruga totdeauna micului Iisus. Și-i amintea de părinți, de săraci, de cei iubiți, de cei ce o iubeau. De toți. Câteodată îi și uita de mulți ce erau, și se scula noaptea din somn să-i reamintească Domnului.

Dar oare putea fi ea înger? O întrebase pe mama ei. Aceasta nu pricepea ce voia fetița.

— După ce mor mamă, pot fi înger?
— Nu mai vorbi prostii! Ce să mori!

— Nu acum, mamă. Dar când o să fiu bătrână, Nu ca matală. Ca mam'mare...

— O să fi, dacă ești cuminte.
— Și cum să fiu cuminte?

— Să ascuți de noi, de cei ce-ți vrem binele, să nu ne superi.

— Dar când o să fiu ca mam'mare, de cine să ascult?

— Ei, și tu! Atunci să asculte de tine alții.
— Și... tot mă fac înger?

— Cui să nu.
A doua zi se duse la maica-mare în odaie.

— Maică-mare, matală te faci înger?
— ?!..

— Mama zicea că dacă ascuți și ești cuminte te faci înger.

Nebun

Când m'a chemat din intuneric, viața N'ar fi crezut vre-odată mama blândă Că s'a lăsat de undeva osândă Pe sufletu-mi senin ca dimineața.

Dar am vorbit în noapte cu pământul Și am cioplit din gânduri, poezie. Pe ochi eu m'am spălat cu apă vie Și norilor le-am înțeles cuvântul.

Pe mine gândul m'a purtat departe, Pe căile senine 'n car de stele... M'au părăsit și visurile rele, Și am citit în noapte ca 'ntr'o carte.

Am colindat cu gândul meu alături Cărarile de nimenea umblate... Copacii toți erau atunci palate Și norii peste ceruri, par'că, pături.

far sufletu-mi, ca ramura de-alun, S'a aplecat de-atâta bogăție Și au căzut din el comori pe glie, De au svonit ai mei că sunt nebun.

TRAIAN LALESCU

— Bine, pușor! Dacă vrei tu, mă fac.

— Nu dacă vreau eu, dacă te faci?

— Sigur, sigur mă fac și te chem și pe tine la mine, acolo.

— După ce mor?

— După ce mori!

O clipă de tăcere.

— Dar o să ai aripioare?

— Da, de argint.

— Și o să fii... așa... mică...

— Și o să ai păr blond?

— Da!..

Nu prea pricepea cum mam'mare are să se micșoreze.

— Și o să ai păr blond?

— Păr blond.

— Cu zulufi?

— Cu zulufi.

— Frumoasă o să fii, mam'mare!

Ce copil fericit era pe-atunci. Toate i se păreau cu zulufi, cu aur, cu argint. Și câte auzise ea, și le credea. Le credea mai mult chiar decât ce vedea în față.

Vorbind cu un înger, i se păruse că are și ea aripi.

— Mamă, întrebase la masă, eu aș putea avea aripi?

— Ana-Maria, cred că vorbești fără să-ți dai seama ce spui, o muștră mama ei, o femeie îndeobște severă.

— Bine, dar eu am avut azi dimineață.

— Destul!

— Da, mamă.

A doua zi o dusese la un doctor. Acesta era un om bătrân și înțelept. A surâs blând și a bătut-o pe obraz:

— N'aveți grije, doamnă, spusese el. E copil și visează mai mult decât trăește.

Și reîncepu să se ducă în seră, pe ascuns.

Cu Dinu se întâlnea rar în seră. El nu pricepea visurile ei. Era mai violent. Era băiat, și făcea pe vi-teazul.

Ana-Maria îi pusesse odată în fața unei flori și îi șoptise tainic la ureche:

— Vezi tu, aici stă un înger frumos și deștept. El mi-a spus ce minunat e raiul. Și mi-a povestit istorioare frumoase. Cu păduri mari, cu pășuni cari cântă, cu licurici.

— Ți-a spus el asta? Și în ce limbă?

— Ei, și tu! Avem noi limba noastră în care ne înțelegem. Am învățat-o de când tot stau cu el... Vrei să te învăț și pe tine?..

— Pe mine?!

— Da, pe tine!

— Dar ce, eu sunt copil să cred în bazaconii tale? Voi, fetele, credeți în toate poveștile. Iacă, eu nu cred.

Și până să aibă timp să apere floarea, Dinu o rupsesse.

— Potfim îngerul. Să vedem acum ce-o mai spune.

Ana-Maria se supăraseră cumplit. Îi privise cu niște ochi aspri pe Dinu și cât ai clipi, îi arsesse o palmă răsunătoare. Apoi plecase în fugă. El încă ținut, nu pricepea decât atunci când usa, trântită cu un șgomot scurt, îi trezise la realitate, cât de prost se purtase.

Ana-Maria și cu el nu s'au văzut câteva zile. Până când s'au întâlnit inevitabil. Atunci privirea ei, infuriată, s'a lovit cu a lui, umilită. Și ca întotdeauna, ea, ca femeie a cedat. A știut să fie mărinoasă. I-a întins mâna. El i a strâns-o. Și s'au împăcat. Sub un pom, el și-a cerut iertare. Ea i-a spus că-l iartă, dacă o sărută. Și-a sărutat-o pe amândoi obrazii, și apoi pe colțul gurii. Prima sărutare. Avea șapte ani, iar el nouă.

Placa de pe gramofon se isprăvi. Dinu Demion îi sărută mâna.

— Ești tristă în astă seară, Ana-Maria.

— Nu! Mă doare capul!

— Ai răcit.

Ce putea spune altceva. Ah! Cum un bărbat nu știe ce să vorbească cu o femeie, mai ales când e bărbatul cu care ai voi să vorbești altceva. El e prozaic, când vrei poezie și e liric când tu dorești să te priceapă.

Din nou muzica de dans răsună în cameră. Cineva pusese altă placă. Curios, cum avea lumea grije, în loc ca ea, gazdă, să se ocupe. Îi simțea pe Dinu alături. El surâdea. Fără îndoială, se gândea la ea. Ce amuzant, îi veni în minte, să știi că ești centrul preocupărilor cuiva care stă lângă tine și nu ți-o spune.

Îi simți degetele pe brațul ei. Se lumină la față. Caută să mă mângâie. Ce-o fi zicând lumea din jur, când ne vede aici singuri și când îl vede pe Dinu așa de îndrăzneț.

De mult nu-și mai pusese întrebarea asta. Ana Maria, încă fată tânără, abia începuse să iasă în lume. Cavalerul ei, Dinu.

Oare am fost eu fată tânără odinioară? Îi trecu prin minte. Dar ce, acum sunt bătrână? Douăzeci și șapte de ani, douăzeci și șapte și trei luni. Puțin. De ce să mă îngrijorez. Și sunt destul de frumoasă. N'are ce căuta acum falsa modestie.

Dar atunci era fericită. Ce băiat drăguț era Dinu. Parcă o iubea puțin. Și acum o iubește, probabil. Dar atunci, dar atunci mai spera să-i fie soție. Și ea credea.

De mici copii fuseseră împreună doar. Într'un pom, chiar, aveau casa lor. El tata, ea mama și niște păpuși, copiii. Se înțelegeau de minune. El vâna cu arcul și aducea de mâncare acasă. Ea creștea copiii și-i făcea de mâncare lui. Și-și povestea unul altuia întâmplările mai importante petrecute în lipsa fiecăruia.

Câțiva ani au dus menaj comun. Până într'o zi, când el a descoperit că ea e frumoasă și că a devenit femeie, iar ea a descoperit că el e bărbat și că-i place. Atunci s'au sărutat și s'au certat. A doua oară că s'au certat.

Au fost supărați mai multe săptămâni și apoi s'au împăcat, fiindcă se iubeau. Dar n'au mai făcut menaj comun, fiindcă le era rușine. De cine? N'o știau. Poate de lume, cum le-a fost de atâtea ori și cum

ar trebui să le fie și acum.

Uf! Dar cum tace Dinu lângă ea. E teribil.

— De ce taci așa?

— Te privesc.

— Și asta este un motiv ca să taci?

— Probabil.

— Ca să continuăm discuția, nu pot spune altceva decât: De ce?

— Crezi că e util să continui discuția?

— Sunt sigură.

— De ce?

— Iată că ai ajuns și tu la un „de ce”.

Au pufnit în râs amândoi. De ce au râs? Cum poți dăin' un nimic să te satisfaci...

Depinde de ce nimic...

O distra să vadă privirea soțului ei, care o urmărea din când în când. Un mic și util spionaj... Ce-o fi gândind când mă vede tot mereu cu Dinu? Dar ce gândesc eu? Ce pusiiu mi-e capul, ce pusiiu...

Se plictisea îngrozitor. Cu toate că era cu Dinu, nu izbutea să se distreze. Îl strânse lângă ea, mai aproape. Dinu, imediat se aplecă deasupra ei.

Ce ușor e să atragi un bărbat. Să-i treci pe la nas puțin din carnea ta și se arată mai calin. Dacă ești îndurerată în suflet, Doamne, Doamne, cum nu te pricepe...

Poate ar fi fost fericită cu el, ca bărbat. Poți ști oare. Ea-l iubea, el o iubea. O fi destul. Prea mult. Unde sunt căsătoriile din iubire multă, sinceră, veșnică... romantism.

O durea trupul. Fără rost. Și totuși, probabil că ar fi fost fericită. Atâția ani s'au înțeles, până când el a plecat în străinătate. Apoi au început să se uite.

Sera nu mai era plină de visuri; îngerii erau plecați pe alte plaiuri. Glastele din ferestile doamnei Demion se pătrăgiseră. Florile erau ofilite și pale. Plângeau moartea stăpânei lor. Prin peluze nu mai era încăntare. Într'un colț unde ea, mică fetiță, își făcuse o grădiniță, numai a ei, acum zăceau gunoaie. Arborii cei mari se sbârăciseră.

Într'o seară, se urcase într'un pom, cu greu. Rochia o incomoda. Trupul nu-i mai era de copil ager. Acolo unde fusese căminul lor de odinioară, stătuse censored plângând. Fericită copilărie. Minunate timpuri, când totul se poate și totul e soare.

Oare avea să-i vină și ei odată fericirea? O aștepta. O preocupă. Nu mai era liberă. Nu mai făcea ce voia. Nu se mai putea strecura prin seră, ori să se ascundă cu Dinu prin pivniță, ori să incurce servitorii, ori să sperie orătâniile.

Nu mai găsea basme în cărți.

Oare o domnișoară? Purta un nume; Și trebuia să se mărite. De ce? Pentrucă iubea? Aș! Pentrucă așa trebuia.

Dinu era departe. Ce putea el pricepe din frământările ei! Ce-a priceput!

Și s'a coborât în seara aceea din pom, mai melancolică și mai pierdută ca oricând. Se înnoptase deahinelea. Stelele luciau pe cer. Își reamintise de licuricii copilăriei, de flori, de îngerași...

Mergea cu pași tăcuți prin iarbă, târând picioarele prin verde, fără a atinge par'că pământul. Casa Demion era întunecată. N'o mai locuia nimeni. Casa lor era luminată. Familia venise să discute cererea în căsătorie, pe care o persoană importantă, și prin urmare demnă de iubit, o făcuse. Surâse la gândul că acei oameni holărăsc soarta ei.

„Ana-Maria ești de vânzare”. Se vedea într'un târg de sclave, pe vremuri. În lanțuri. Câțiva negustori, cu surășul pe buze o despuiau și o prezentau mulțimii. Pofții, pofții! E fată tânără. Costă puțin!... Și mulțimea se uita cu ochii mari și dădea preț. Unii o pipăiau. Ah! S'a trântit în iarbă. Ce grozăvie. Și n'am cum să scap. Dinu e departe. Poate nici nu se gândeste la mine. Bărbații mă cer în căsătorie. Sunt femeie și mă căsătoresc cum se căsătoresc atâtea alte femei.

Dar de ce, de ce trebuie! Lacrimile îi curgeau și rochie. Așa vrea societatea, așa vrea familia. Și la urma urmei, altceva ce-aș face? Să privesc stelele?

Se ridicase de jos, plecând din nou spre casă. Intrase în curtea lor prin spărtura dela gard, pe care o întrebunțase de atâtea ori în copilărie, dealungul aventurilor ei teribile prin parc, printre pomi, în jungla lor, a ei și a lui Dinu.

Se lipise de gard și-l sărutase. O sărutare lungă, lungă din inimă. Un adio dela copilărie, un adio dela fericire.

Din nou îi interupea cineva gândurile. Curios! În loc să fie mulțumită că o desparte de nostalgia trecutului, era supărată. Dar mai cu seamă era supărată, fiindcă nu-și dădea seama ce i se spune.

Auza crâmpete de fraze tot atât de confuze ca și murmurul celor ce vorbeau prin saloane. „Trebuie să fie vorba de vre o întâmplare obișnuită din lumea noastră”. își zise ea, luând un surâs înțelegător pe față.

— Câtă dreptate aveți, spuse într'o doară interlocutoarei. Se nimeria? Nu se nimeria? Puțin îi păsa. De m'ar invita cineva la dans aș scâpa, cine știe, de asta, îi străfulgeră prin minte. Cu ochii, și-a căutat soțul. El a făcut un semn de disperare. A priceput probabil, fiindcă s'a apropiat de ea.

— Mă ierțiți doamnă că vă interup, dar așa dori să dansez cu soția mea. Ne-am văzut atât de rar în astă seară.

— Cum să nu. Vă înțeleg.

Și privi mai mult sau mai puțin inteligent.

S'au depărtat.

— Dansăm dragă?

— Nu Ionel. Să mergem într'un colț, să nu ne vadă. Sunt obosită, obosită. Nu mi-e bine de loc.

El o luă de braț. Se uita la ea întrebător. Ce putea să aibă. Era o fire melancolică, dar astăzi mai mult ca oricând, părea pe altă lume.

— Vrei să-ți aduc o limonadă rece dela bufet? Așteaptă o clipă.

Se duse.

Tot așa de pierdută era și în seara aceea, când a intrat în casă spre ași oferi trupul la vânzare. Dar atunci ceilalți... ah ce proastă e lumea și mai cu seamă cunoscuții, — credeau că iubesc. Și culmea, tocmai pe viitorul ei soț.

Mă priveau cu ochii galeși și-au început să-mi laude calitățile lui.

— În fond, spunea un unchiu, le știi tu prea bine, din moment ce ești atât de des împreună.

— Știi, te-a cerut în căsătorie. Par'că n'a auzit bine cuvântul. Dar a tresărit totuși. Cerută în căsătorie. Iată că se împlinesc și sorocul ei.

Devenea femeie, nevasta unui om cu vază, poate îl iubea. Se vedea des, se cunoșteau bine, el ținea la ea! În sfârșit. Multe fapte ar fi putut s'o convingă de fericirea viitoare.

Un singur lucru nu. Intuiția ei. Era convinsă în fundul sufletului că se va nenoroci. Simțea, simțea cum îi crește grozăvia unui lung calvar de suferință.

Iubirea nu se ordonă. Iubirea nu se cumpără. Și fără iubire cum poți trăi alături de un om. Pentru toată viața. În fiecare zi. În fiecare noapte.

O treceau fiori.

Să mă căsătoresc pentrucă poate îl voi iubi?..

Dăduse un răspuns evasiv. Se va gândi. Să vorbească și cu el. O să vadă.

Toți o priveau cu înțelesuri.

Plânse toată noaptea, singură, în pat. Lumina zilei venise cu stropi din ceruri.

— Plâng și îngerii mei! Dulcii de ei. Se mai gândesc la mine! A surâs.

Cu fruntea lipită de geam, ochii erau uscați de lacrimi, s'a uitat cum târnăcoapele alinau strada din curtea copilăriei.

Casa lui Demion se păbusea. Câțiva arbori scrâneau, răniți de ferăstrae. Noroi prin iarbă. Pământul răscuțit, desvelea umed, urâtenia neingrijirii.

Florile, sera, nu mai erau.

Din ochii Anei-Maria a mai putut eși o lacrimă stingheră.

A prins-o în mână. Și s'a legat față de ea să se căsătorească.

— Iată o limonadă. Bea încet să nu fii încălzită.

— Mulțumesc!

L-a privit. „E omul meu. Cu el trăesc. Cu el voi trăi. M'am hotărât pe mormântul copilăriei”.

Ce bună era licoarea. O bea cu nesăț, pătrunsă ca de o mare tăină. O sorbea print'un paiu lung și subțire. Paharul scădea. În curând avea să fie gol și din nou va intra în deprimare.

Ionel îi ținea capul cu mâinile.

— Ești fierbinte Ana-Maria. Ce e cu tine.

— Cum?

Nu auzise bine întrebarea. Cu toate să acum era mai conștientă de ce face.

— De ar pleca lumea, să mă pot îngriji și de tine. Stai liniștită aci. Vrei să chem pe Adela sau pe Dinu, să discutăm împreună, retrași? Eu nu pot sta. Trebuie să văd de invitați.

I se părea că se legănau candelabrele, în ritmul muzicii. Câtă lumină, câtă lumină. Să vină Dinu? El ar fi putut veni altă dată? Când trebuia să vină.

— Nu! Mai bine rămân singură.

Să fi venit înainte ca ea să se mărite. De ce s'a măritat?... De ce?..

În primele vremuri găsea un răspuns. Pentrucă voia fi fericită. Acum nu mai găsea decât o întrebare: De ce? O întrebare crudă și repetată. Veșnic răsunându-i în urechi, ca sunetul de nicovadă. Se trezea noaptea din somn, pentru a se întreba: De ce? Soțul ei dormea, aruncându-i un răspuns. Iată scopul.

Să dormi cu el! Nu! Să doarmă el cu tine. Ce pasionant!

Se retrase tăcută până la o ușă dosnică, ieși, și se îndreptă spre camerele ei. Printre perete răzbea un șgomot nelămurit. Voci, tacămurii lovite, muzică.

Pe unde trecea era întuneric și o atmosferă de neliniște, ca întotdeauna acolo unde are loc împrejur o petrecere.

Dela ea din cameră nu mai auzea nimic. Aprinse lampa de pe toaletă. O lumină mică se răspândi. Ce palidă era. Se vedea în oglindă.

Tot are ea ceva în astă seară. Nu se poate să fie numai deprimare. Își duse mâna la frunte. Caldă, fierbinte. Ochii îi străluceau.

Voi lua un piramidor și-mi va trece, își spuse. Un șgomot nelămurit îi văjia prin urechi.

Douăzeci și șapte de ani și trei luni. Se păstrase bine. Nu părea mai bătrână. Nici nu era!

Ținându-și capul în mâini se duse spre balcon. Deschise usa. Eși la aer.

Ce frumos era afară! Zăpada albă și proaspătă. Pomii îngreuiți de fulgi. Unul cu ramurile albe și plecate strălucia la lumina becului electric așezat în spate. Era minunat ca un superb decor de teatru pe care un regisor de talent l-ar fi pus acolo.

Pe drum se vedea urmele trăsurilor înlipărite în lungea făgașuri. Nu prea adânci. La acea oră târzie nu trecea nimeni. Era liniște. Se lungeau lumini din geamurile lor, peste stradă. În casa de alături era întuneric. Doarme lumea!

.....Unele femei au amanți. Sunt mulțumite. Cine știe dacă n'au dreptate. Dar vezi, O femeie care-și înșală

JURNAL

de GABRIEL BALANESCU

PRETEXTE.

Noțiile acestea ar trebui să poarte un infinit număr de date anterioare. Un infinit număr de explicații inutile.

De fapt nu există nimic înaintea lor.
Ba da, ar fi, — dar numai „chestiuni” ciudate, indiferente o trompetă care a răsunat în urechea unei păsărici sau înjurătura perfectă a unui birjar, în fața unui inevitabil shoot sentimental.

Lucrurile mari, ca și cele mici așa încep: indiferent. Și sfârșesc catastrofal.

Parcă Dumnezeu a suflat pe statua de lut pentru ca să facă un neam, un indian sau un ovreiu! Nul Nul a dorit — sunt sigur — să facă un om. A creiat un Adam experimental pentru viitoarele prelexte ale copiilor din flori.

Cea mai perfectă, cea mai stabilă și mai fericită creatură a lui Dumnezeu rămâne Diavolul, pe care noi oamenii, socotindu-l fără egal, l-am luat să ne patroneze frica, plăciseala, mila și alte atribute dobitocești.

Nesupărat nici de întuneric, nici de lumină, nici de moarte, ci numai de legende, mici răutăți ale oamenilor.
Plătiseala este de natură pur drăcoască. Dracul ignorând esențele, ignorând metafizica — o „problemă” care pentru noi oamenii de mult a început să devină un supliciu — are priză directă, neatenuată, în viață, în trăirile pământeste.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

Mă înspăimântă amenințarea întunecului. Mă îngrozește adică, non-resistența mea în fața întunecului. De pildă noaptea, care este un întunec minor, sau dacă vreți numai un preludeu al adevăratului întunec, nu mi-a schimbat niciodată senzația oribilă a lipsei de păcat. Nu este asta cea mai perfectă non — rezistență. Ah!... Lu-necarea noastră spre prostituția luminii...

Întunecul este singurul pedagog al vieții mele.
Întunecul trezește adevăratele elemente ale vieții, le învie. Reskoznikof și-a consumat toată viața în amenințarea întunecului. Departe de soare. Departe de soarele care l-ar fi obosit într-o adoratie falsă, departe de sprijinul unui Dumnezeu pe care nu l-am cunoscut și nu-l vom cunoaște.

Lumina trivializează totul sfâșietor. Marșul funebru al lui Beethoven, îmi pare, când îl ascult la lumină, ziua, neînchipuit de ridicol.

În schimb, chiar în existența minoră a întunecului, noaptea — îmi strânge lângă mine toate nimburile uscate ale ingerilor, toate degetele arse ale dracilor. Simt pământul sguduit de toate emoțiile lui Dumnezeu, din timpul zilei.

De aceea sunt convins că desperarea cerului, „prăpădul pământului” va fi celebrat ziua.

Pentru ca să ne înduioșăm unul de altul într-atâta de lumină încât să renunțe la ea. Insuși Dumnezeu te constrânge până la urmă să o uiți, să te dăruie întunecului nepieritor.

Iată, am în față „Torsul” Miștei Petrușcu sau „Electra”. Niciodată nu mi-am închipuit sensibilitatea lor în funcție de lumină. N'am recunoscut cels „cult al formei pline, legată de spațiu și de lumină” cum apreciau cronicarii plastici ai revistelor. Cred că „Electra” nu caută de loc „lumina și privirea omenească”. Pentru că abia atunci ai deveni direct o statuă. Ar fi cu alte cuvinte o neîndoiosă colaborare între prostituția luminii și prostituția concepțiilor noastre artistice.

Ar fi un bloc de piatră modelată în loc să fie un instinct viu al vieții ce ne chiamă.

Ar fi o vizită inoportună în loc să fie o chemare către vialul de dincolo, către adevăratul spațiu al lui Dumnezeu, al liniștii Lui de întunec și de înspăimântare omenească.

Vom merita noi vreodată întunecul la care ne chiamă permanent cerul?

Trebuie să mă îngrijoreze echilibrul de astăzi între întunec și lumină.

Va triumfa statua și „cultul formei pline” în locul umbrelor întunecului ce ne stăpânește destinul.

Și cândva, — dincolo — vom pretinde să nu fie văzute mâinile încrucișate și obureala ochilor inutili.

ORGOLIUL LUMINII.

Nu știu dacă singurătatea ar avea prea multă lumină, ce rost ar mai avea rugăciunea în singurătate, mărturisirea.

Refugiul în singurătate, într-o noapte deplină sau în moarte, este același.

De ce ne cramponăm atunci (cu atâta desperare) în viață?

Oare nu ne-a plăcut înălțimea de orice esență, de orice echilibru în ceea ce trebuie să devenim la sfârșitul sfârșitului.

Grândirea luminii, universalitatea ei precisă, neîndoiosă, o-crotitoare, ne-a captivat.

Dar lecția cu care ne pregătește mereu noaptea n'o luăm în seamă.

Faptul nopții și faptul zilei nu sunt categorii de elemente ci însuși sensul și oparența sensului de viață și creație.

Este atât de ușor să observi cum noaptea își desvăluie cerul și înălțimile, iar ziua le orbește acoperindu-le.

Ziua ne dă senzația falsă a coboririi cerului, cu care ne mulțumim încăntați de onoarea ce ni se face.

Lumina este înspăimântător de superficială. La lumină trăesc și rodesc oameni medocri. La întunec, geniile și stăliile, spiritele lor.

Avogonja zilei, orgoliul fără seamăn al luminii mă desguștă.

Dulceșărilor lor mi-au răpit elanul și încrederea în Dumnezeu.

Mi le voiu recupera numai după moarte, sau „într-o uită copilărie”.

„Toate luminile mă dor” și voiu pleca spre noile porți, numai cu „cântecul orbului în palmă”.

Să-l dăruiesc, Iadului, Răzului, să mă creadă, să mă primească.

Karel Ceapek

Marele scriitor ceh Karel Ceapek a decedat, zilele trecute, la Praga. Ziarist, romancier și autor dramatic, Ceapek, a cărui operă a avut o puternică înrăurire asupra generației cehosovace de după război, a fost un adevărat îndrumător spiritual al acesteia.

Ca prozator, a scris un volum de nuvele filosofice „Povești chinuicere”, romanele filosofice „Uzina absolutului” și „Kraťat”, „Scrisori din Italia”, „Scrisori din Anglia”, „Excursiuni în Spania”, trei volume de „Convorbiri cu Masaryk” și numeroase nuvele și schițe umoristice.

Celebritatea i-a adus-o însă teatrul său. Dintre numeroasele lui piese, cele mai apreciate sunt „R. U. R.” (Rossum's Universal Robots) și „Mama”. Amândouă au fost jucate și la București.

Publicăm, mai jos, o schiță din bogata operă literară a marelui scriitor decedat.

— E drept că n'am avut niciodată de a face cu tribunalele, spune d. Kostelecky, dar trebuie să vă mărturisesc că îmi place mult procedura judecătorească: interogațiile, apărarea, amănările și mărunțurile la care se opresc judecătorii. Toate acestea duc la dovedirea adevărului.

Când ții în mână balanța justiției, să fie exactă ca o balanță de farmacie, iar când ridici sabia, să fie ascuțită ca briciul! Aceasta îmi aduce în memorie o întâmplare petrecută pe strada noastră:

O gospodină, anume doamna Maškova, cumpără dela un băcan vreo două-trei chifle și, cum mușcă, cu poftă, dintruna din ele, o înțepă ceva în cerul gurii; cucuana scuipea bucată în palmă și, găsind în ea un ac, tresări îngrozită:

— „Doamne Dumnezeule,—spuse ea,— puteam să înghit acul, care mi-ar fi găurit mâna!... Acest lucru ar fi putut să mă ducă la o operație, la moarte. Dar las' căm să le arăt eu acestor criminali cum să se joace cu viața clienților lor...” Ea luă acul și chifla începută și se duse la poliție.

Polițistul cercetă pe băcan, apoi pe brutar, dar nici unul, nici altul nu-și recunosc vina. La poliție se încheie un act, care fu înaintat la tribunal, cu mențiunea că e vorba de un delict: o ușoară leziune corporală.

Judecătorul de instrucție, un om scrupulos și pedant, ascultă și el pe băcan și pe brutar, cari se jurau pe viul Dumnezeu că n'au cunoștință de modul în care acul a nimerit în chiflă. Atunci judecătorul de instrucție se duse la băcanie și cercetă toate chiflele, apoi hotărî să vadă cum se pregătesc chiflele la brutar. Petrecu o noapte la brutărie, să afle cum se prepară aluatul, cum crește și cum se coace până capătă culoarea aurului. În acest mod, se putu convinge că la fabricarea chiflilor nu se întrebunțează nici un fel de ac.

N'aveți idee ce lucru mare e fabricarea chiflilor lor, mai ales, a pâinii. Un bunic al meu, răposat, a avut o brutărie și dela el știu (și să știți și dv.) că fabricarea pâinii cuprinde trei taine mari, așa spune chiar sfintele. Cea dintâi e atunci când se pune drojdie: din făină și apă se naște în chip misterios o celulă vie, adică plămăda. Apoi aluatul se frământă într-o covată. Aceasta pare o slujbă religioasă. După aceea, aluatul se acoperă și se lasă să crească. Acum se produce a doua schimbare misterioasă: aluatul se ridică mareș și crește. Aceasta e frumos și minunat ca și nașterea unei ființe. De fapt, am avut

ACUL

de KAREL CEAPEK

totdeauna impresia că aluatul e ca o femeie însărcinată. Iar cea de a treia taină e coacerea, adică transformarea unui aluat moale și palid într'un produs copt. Doamne liuse și Sfântă Fecioară, când scoți cu lopata aceste pâini roșii-aurii și mirositoare, — aroma lor ar face ca, mai ales, copiilor gura să le lase apă, — cred că în timpul celor trei schimbări din brutării, ar trebui să se tragă clopoțele, așa cum se face la biserică, la Crăciun.

Dar ce era să spună? Astfel și judecătorul de instrucție se pomeni în fața unei probleme de nedeslegat. Cu toate acestea, trebuia să facă o sforțare și s'o rezolve. Magistratul luă acul și se duse la un laborator de chimie să-l analizeze spre a afla dacă lucrul cu pricina fusese introdus în chiflă înainte sau după coacere. În adevăr, omului îi este îngăduit să consulte știința și să se încreadă în ea.

Pe vremea aceea, laboratorul acela avea un profesor foarte erudit, cu barbă rotundă și care se numea Uher. Îndată ce văzu acul, profesorul începu să strige, înjurând justiția, pentru că îi răpește timpul cu lucruri de nimic. Pe când un laborator de chimie are de făcut analize și experiențe complicate, știința îi aduc un ac.

Totuși, după ce cugetă puțin, profesorul găsi că n'are dreptate. De fapt, și acest ac nenorocit poate să reprezinte ceva din punct de vedere științific. Dacă, totuși, acest ac provoacă o reacțiune chimică atunci când e pus într'un aluat crud sau în timpul coacerii? Poate se formează un acid oarecare sau alt compus, în pâine? Cine știe: poate, la microscop, s'ar putea găsi ceva nou?... Și astfel profesorul se puse pe lucru.

Întâi, cumpără o sută de ace noi; le cercetă cu multă luare-aminte; și porunci să i se aducă drojdie și plămădeală pentru chifle. (Se prea poate ca să-i fi adus la laborator și un sac de făină, o covată, ș. a., și d. Uher să fi făcut singur toată ope-

rația). La prima experiență, puse câteva ace în drojdie, ca să vadă ce influență are asupra lor procesul de acire. La a doua experiență puse acele într'un aluat nedospit, la a treia experiență, într'unul dospit. După aceea unele chifle au fost coapte, altele lăstate crude. În răstimp, chiflele erau supuse unui examen meticolos.

Pe scurt, timp de paisprezece zile, în laborator nu s'a făcut nimic afară de chifle cu ace. Astfel, în primele două zile, profesorul, docentul, cei patru asistenți și omul de serviciu au frământat mereu: aluatul și au copt chifle, depunând acele lângă microscop. Pentru examinarea acestora au mai trebuit câteva zile. La urmă s'a stabilit științificește că acul fusese introdus în chiflă după coacere, pentru că microscopul dovedise că acul adus dela cabinetul de instrucție era identic cu acela care a fost scos dintr'o chiflă coaptă.

Pe temeiul acestei dovezi, judecătorul de instrucție stabili că acul fusese introdus în chiflă sau la băcan sau pe drum de la brutar la băcan. Știința nu minte doar! Scăpat de această grijă, brutarul spuse că cercetase coșul de chifle. Spre sfârșit, distribuitorul mărturisii că introdusese acul ca să se răzbune pe patronul său. Afacerea se sfârși o amendă de cincisprezece coroane. Aceasta arată că justiția nu greșește!

De altfel, acest caz a mai avut o urmă, datorită faptului că bărbații sunt sau mândăcioși sau vanitoși: chiflele făcute în laboratorul de chimie, erau foarte gustoase; de aceea, acestor savanți li s'a părut că nimeni nu poate să-i întrecă nici în această indeletnicire. Ei au scos acle din chifle, le-au presărat pe acestea din urmă cu susan, cu zahăr sau cu sare și le-au mâncat vreme îndelungată. De atunci s'a răspândit svonul că chifle mai gustoase ca acelea dela laboratorul de chimie nu se găsesc în toată Praga.

Traducere de R. DONICI

Cronica ideilor

de MIRCEA MATEESCU

Gaston Bachelard, cunoscut prin lucrările sale de psihologie, aduce în ultima carte, apărută recent („La Psychanalyse du feu”, Gallimard, Paris, 1938) o contribuțiune desigur interesantă, deși temerară, cu privire la mitul prometeic. Este simptomatic să observăm că, exceptând pe Jung și Adler, mai toți psihologii moderni sunt obsedați de psihanalismul lui Freud, aproape toți pornind la analiza temei pe care și-o propun, dela obsesia eroticului. Bachelard este un cercetător atent, cu posibilități de investigație suficiente, ni s'a părut însă, încă de la lectura celei „La valeur inductive de la relativité”, lipsit de originalitate. Afirmatia noastră, evident că nu trebuie primită tale quale. Este foarte adevărat că în filosofie nu există originalitate proprie zisă, nici o contribuție nefiind spornică decât în continuarea acelor precedente. Rămâne neîndoios însă, că mai cu seamă în psihologie, câmpul analitic fiind acela al propriei subiectivități, este posibilă și necesară o variere a punctului de vedere. În noua sa lucrare, Bachelard discută tema focului, combătând punctul de vedere obiectivist-științific, cu argumente prea strâns legate de psihanaliza sexualistă a lui Freud.

Ca orice psiholog modern, Bachelard este un inductivist, deaceia ne apare nefirească afirmația că focul, dacă nu este un „obiect științific”, el trebuie socotit ca o „valoare fenomenologică”. Este nefirească pentru un psiholog inductivist, această definiție, când se cunoaște de către întreaga gândire contemporană accepțiunea de știință cide-tică (a esențelor, deduse prin reducere logică) pe care Husserl a reclamat-o pentru fenomenologie. Bachelard trebuie să fie cu atât mai prudent în întrebunțarea termenului, de vreme ce, ca un fidel exponent al curentului psihologic modern, se situază împotriva oricărui rationalism. „Evidența primă nu este un adevăr fundamental”, găsim scris undeva, în primele pagini ale cărții. Așa dar nu printr'o eliminare (reducere) succesivă de adevăruri vom ajunge la cunoașterea fenomenului, în sens husserlian, dar prin inducția în imediat, prin starea de reverie, printr'un contact al inconștientului cu realitățile. Iată concluziunile lui Bachelard: „Ar fi locul să ne gândim la o psihanaliză indirectă, secundară, care să caute mereu inconștientul sub conștiință, valoarea subiectivă dedesubtul evidenței obiective, reveria sub experiență. Nu se poate studia decât ceiace am trăit mai înainte în stare de reverie” (pg. 50). Afirmatiunile de acest gen, fără să fie nouă, nu sunt lipsite de justete.

Nu trebuie contestată valoarea și opera inconștientului chiar asupra descoperirilor strict științifice, împotriva, trebuie relevată și susținută. Nu suntem de acord însă cu Bachelard în ceiace privește concepția fenomenului. Bachelard îl socotea o totalitate de inducțiuni, de nude impresii, iar nu o esență a tuturor deducțiilor posibile cu privire la realitate. Încât expresia de „fe-

nomen” care trebuie analizat „în toată ingenuitatea lui” — cum numește psihologul francez focul, s'ar putea să fie insuficient gândită.

Dacă nu este un fenomen, atunci ce este focul?

Să prezentăm sugestiile lui Bachelard făcând abstracție de tot ceiace se cunoaște cu privire la „complexul prometheic”.

Schlegel și-a dat seama de imposibilitatea explicării focului, pe cale rațională, la primitivi. Adică, așa cum s'a pretins, prin frecarea a două lemne uscate. Pentrucă întrebarea pe care o pune Gaston Bachelard, ca un autentic discipol al lui Freud și al lui Bergson, este următoarea: ce l-a determinat pe omul primitiv să facă acest lucru, cum și de ce a isorvit în conștiința lui rudimentară, ideea frecării celor două lemne? Dacă Max Muller în „Origine et développement de la Religion” (p. 190) scrie că „focul este fiul a două bucățele de lemne”, Bachelard se grăbește să adauge: „de ce fiul? Cine este sedus de această viziune genetică?” (op. cit. pg. 54). Desigur, omul primitiv, „Este vorba de experiența intimă a unui flăcău mai tandre, care inflamează corpul iubit” (pg. 55). Cu alte cuvinte, nașterea obiectivă a focului își stabilește origina în subiectivismul sexualist al primitivului. Rândurile următoare nu fac decât să parafrazeze tema lui Freud: „de îndată născut, focul devora pe tatăl și mama lui, adică cele două piese de lemn, ceiace încă odată exprimă complexul Oedip... Mai înainte de a fi fiul lemnelor, focul este fiul omului.” (pg. 55—56). „Dynamogenia ritmată” a primitivului își stabilește origina psihologică în sensualitatea lui. Bachelard amintește în acest sens de „ritmanaliza” lui Pinheiro dos Santos, care ne îndeamnă de a nu acorda realitate temporală de cât la ceiace vibrează”.

Așa dar focul nu trebuie explicat nici prin ideea utilității nici prin ideea necesității, dar prin aceia de agreabil. Primitivul a însoțit munca de agreabil. Iar agreabilă era pentru el amintirea acelor tendințe vitale imediate, care îl obsedau, la muncă. „În realitate focul a fost surprins în noi (în natura proprie a omului) mai înainte de a fi smuls din cer” (pg. 67).

În capitolul „Psihanaliză și preistorie” Bachelard numește această concepție a focului „Complexul Novalis”, interpretând opera poetului printr'o conștiință a unei călduri intime, primând întotdeauna cunoașterea strict vizuală a luminii.

În orice caz, următoarea încheiere a psihologului francez trebuie admisă: „este bine să sesizăm și să recunoaștem o stare psihologică excepțională, de o foarte nuanțată afectivitate, la originea oricărei descoperiri obiective”.

1) Vd. „La dialectique de la Durée”, „L'Expérience de l'Espace dans la Physique contemporaine”, etc.
2) Vd. I. G. Frazer, „Le Rameau d'or” și „Mythes sur l'origine du feu”.

GELAL BEY

(Urmare din pag. 3-a)

Vorbirăm mai multe, de una, de alta, simțeam însă că Gelal Bey avea ceva pe limbă și se cam vânda să-mi spună în sfârșit vroid să afle cu cât am vădut terenul din centru, de lângă Geamie, mă întrebă dacă e adevărat ca așa fi cumpărat cu acești bani un tablou la Paris, un mic tablou cu un nud de fetiță.

Aflase multe despre patima mea de colecționar de artă, i se povestise felurile lucruri, unele adevărate, altele fantezii. Îi se plânseseră bătrânii noștri chiriși, cari pe aceste vremuri grele abea strângeau banii de chirie și eu în loc să le scad chiria, risipiam pe blestemății de pânză, banii adunați așa de greu de ei.

Până și rudele mele îi arătaseră indignarea lor, mătușile mele cel puțin au rupt vizitele, căci revoltate, spuneau că nu era chip să intri în casa aceea, unde pătrunsesse duhul rău, căci pe toți pereții și în toate încăperile te lovia de femei urâte și goale, în poze indecente.

Gelal Bey nu era scandalizat atât de nudism, cât de latură efemeră a pasiunii mele. El era înțelegător, foarte emancipat, cu toate că era dintr'o generație cu mătușile mele recalitrante, totuși, mă sfătui la plasmamente mai palpabile, bunăoară se competiționa tocmai la Paris, premiul de frumusețe, o mulțime de fete ce păreau

rupte din rai, erau adunate acolo, îmi arată și o revistă cu fotografiile lor.

— Ei bine, pentru banii cât te-a costat pânza aceea de câțiva centimetri, ai fi putut avea pe Miss Europa! Apoi jenat, părea că o bănuială se strecurase în sufletul său, îmi vorbi însă neted:

— Ascultă dragul meu, știu că ești om de inimă, nici nu-mi închipui altfel pe fiul lui Hagop Effendi, mărlu nu cade departe de pom, știu că ai făgăduit tatălui tău să te îngrijești de mine, în caz de boală, de neprevăzut; dar la ce bun s'așteptăm neprevăzutul, nu-i mai bine să lichidăm acuma, peșin, eventual ceva mai puțin, dar acum... La ce bun după... și dacă o fi să mor, să m'aruncați la câini!

Bine înțeles că argumentele bătrânului Gelal Bey, fiind concludente, am plecat imediat cu dânsul la bancă și m'am executat, „Aferim!” mi-a spus el, în semn de mulțumire.

Peste un an, în amurgul unei zile de toamnă l-am înmormântat totuși ca pe un mare demnitar și astfel Gelal Bey, fostul consul general al Imperiului otoman la Kiustengé a trecut în lumea amintirilor.

K. H. ZAMBACCIAN

REGINA MARIA

(Urmare din pag. 1-a)

CRONICA DRAMATICA

București

TEATRUL NAȚIONAL: „DUDUCA SEVASTIȚA”, COMEDIE ÎN TREI ACTE, DE ION SÂN-GIORGIU

Regret din tot sufletul că o piesă a teatrului Național să se prezinte atât de slab. Scena aceasta a dobândit pentru noi un prestigiu la a căru zdruncinare nu putem privi fără melancolie, o melancolie dureroasă, tragică, în fața presiunilor. Fiindcă o piesă mediocră înseamnă pur și simplu o depresiune în activitatea teatrală. De altfel noi suntem obișnuiți cu drame, comedii și alte opere dubioase.

Dar suntem obișnuiți la teatrele celebratoare, la oricare teatru, nu însă la teatrul Național.

Trebue să fim sinceri și obiectivi.

Marioara Zimniceanu

în analiza acestei piese. Să recunoaștem calitățile ei și să iertăm defectele. Dacă este ceva superior în această piesă, este interpretarea.

Un grup de artiști talentați cari aduc un aport însemnat la ridicarea moralului spectatorului și piesei. Au fost aplauze la scena deschisă. Le-am auzit. Am aplaudat și eu. S'ar părea că sunt în contradicție cu mine însuși când subvaluez piesa. Totuși nu. Fiindcă au fost aplaudați actorii.

A fost aplaudată d-ra Elvira Godeanu, care a pus mult suflet în interpretarea rolului ce i s'a încredințat.

A fost aplaudat d. Gr. Mărculescu, și el, depunând eforturi imense pentru a scoate efecte melodramatice din nimic.

A fost aplaudată în special d-na Marioara Zimniceanu, care a jucat pe alocuri superb.

În privința fondului aplauzele sunt mai puțin merituatoase.

În „Duduca Sevastița” nu se întâmplă nimic, morala există ca în toate piesele, spiritele sunt nesărate și totuși piesa este prezentată drept comedie.

Acțiunea se petrece la țară, la conacul lui Telemac Țațomir. O împerechere ridicolă de nume. Acesta este un bătrân personaj, care, cu toate insistențele fiicei lui, crescută la oraș, cultă, sportivă, nu renunță la moravurile sale patriarhale.

Adică nu renunță de a avea relațiuni cu duca Sevastița, menajera lui, care-și bate joc de el, nu renunță la prietenul său Cocrișel, vecin de moșie, nu renunță la nimic.

Și după ce, timp de trei acte nu renunță, fata lui pleacă supărată și furioasă pe el, că se face de răs (singurul element ridicol al piesei) iar la conacul lui Telemac Țațomir, viața își reia cursul normal și banal de până atunci.

Lumea râde, din când în când, alte ori aplaudă.

În fond, morala este următoarea: Să nu deranjezi moravurile tradiționale

de la conacuri, cu idei mari, fiindcă nu izbutești.

Dar mai poate fi și alta: Până la urmă învinge relațiunea imorală.

Sau încă într'un fel: Din moment ce un om se simte bine n'are importanță dacă relațiunile lui sunt sau nu sunt decente.

Deci, felurite interpretări posibile.

Revenind la partea superioară din piesă, trebue să relev jocul inteligent al d-nei Marioara Zimniceanu. Interpretează cu multă înțelegere și profunzime, rolul unei femei cochetă și simple, ajunsă „cineva” prin grațiile stăpânului său, bătându-și cumplit joc de el.

D. Gr. Mărculescu întrebuințează toată gama de accente dramatice și violente, pentru a da viață rolului său. Și reușește indeajuns pentru a se releva pe sine.

În alte piese ași spune că este exagerat. Acum însă nu, din motive ușor de înțeles.

D-ra Elvira Godeanu joacă cu grație și însuflețire.

D. Demetriu nu este în nota justă. E ceva fals, nefiresc în interpretarea domniei-sale.

Un sportiv, — rolul pe care-l joacă, — e mai sportiv și mai puțin prețios, mai puțin afectat.

D. Soreanu, corect și adesea interesant.

Regia d-lui V. Enescu s'a arătat serioasă, din moment ce a încheiat interpretarea mănunchiului de actori, astfel încât jocul lor să fie atrăgător.

VICTOR POPESCU

Cluj

„ADRIENNE LECOUVREUR”
de SARAH BERNHARDT

Nevoind să se împace cu gândul că faima extraordinară de care s'a bucurat în viață va înceta în mod firesc odată cu încetarea vieții sale, Sarah Bernhardt a scris o piesă de teatru cu o eroină croită pe modelul persoanei sale de mare tragediană. Credem că nu suntem departe de adevăr, talmăcind în acest fel, apariția unei lucrări dramatice, căreia greu i s'ar putea găsi o altă justificare.

Piesa este alcătuită cam așa cum își compune Hochepot din Etajul VI de Gehri, romanele sale populare. Cu singura deosebire că personajele principale n'au fost trase la sorți dintr'un registru convențional, ci au fost alese cu multă chibzuială chiar din analele istorice, pentru ca să se poată ticlui pe urmă o acțiune cu totul favorabilă personajului central, personajul apoteozat în perspectivă istorică.

Intr'adevăr, acțiunea este plasată într'un secol trecut, pentru ca piesa să câștige și prestigiul exterior al unor titluri și ranguri sociale demonetate în epoca autoarei. Deci o piesă „cu blazon”. Iar personajele principale și funcția lor în economia piesei sunt următoarele: În rândul întâi marea tragediană, Adrienne Lecouvreur care, pe lângă prestigiul talentului ei artistic, mai are și apanajul unor alese calități sufletești, cu atât mai prețioase cu cât ele înzestreză o ființă ținută de convențiile sociale pe o treaptă inferioară. Pentru ca aceste calități să iasă și mai mult în relief, Adrienne i s'a dat și o soră, care nu se caracterizează nici prin bunătate, nici prin prea multă discreție și bună cuviință! Printre protectorii a-

cestei actrițe și admiratorii artei sale, se află însuși marele Voltaire, personajul cel mai prestigios, sub raport spiritual, din întreg veacul XVIII francez. În viața sa particulară, Adrienne iubeste și este iubită. Cine credeți că este iubitul ei? Insuși contele de Saxa, supranumit Mareșalul de Saxa care, pe lângă faptul că este vâltar domnesc, mai are și vrednicia de a fi unul din cei mai faimoși beliduci ai vremii sale. Bineînțeles, Adrienne are și o rivală, care este ducesă de Bouillon, spre a nu fi mai prejos de nobilul și viteazul ei amant.

Evident, s'ar putea spune că aici autoarea a dat dovadă de oarecare modestie, căci ar fi putut alege de amant al celebrei actrițe un cap încoronat, iar rivala ei deasemenia ar fi putut fi o regină sau o împărăteasă. Cum era greu însă să fie aduse la Paris pentru o simplă aventură amoroasă asemenea personajii cu rosturi bine definite, e de la sine înțeles de ce autoarea s'a mulțumit, totuși, cu o pereche princiară.

Mai rămânea, în sfârșit, o ultimă mare instituție a epocii de angajat în luptă, și anume biserica. N'a scăpat nici ea, căci ni se spune că Adrienne nu era agreată de Cardinalul Parisului, iar un preot refuză să-i dea deslegarea în ultima clipă a vieții ei, de sigur din prejudecata vremii și a instituției, pe care o reprezenta preotul, față de profesia actoricească.

Acestea sunt personajele și structura piesei Adrienne Lecouvreur. Deci, toate elementele concurează spre a forma faima și prestigiul personal al actriței, și în același timp spre a câștiga simpatia și — ca într'o veritabilă melodramă — chiar mila spectatorului față de dânsa. O umbră modestă a lui Voltaire, apare mereu în scenă, forțându-se să fie spiritual sau ironic, prin analogie cu omonimul său istoric. Biserica și nobilimea apar în postură umiltoare, spre același scop primordial. Ca să nu mai vorbim și de rolul aparatului de stat, aservit cu totul unor întreprinderi personale.

Piesa a fost tradusă și pusă în scenă de d. Ion Tâlván, și interpretată în rolurile principale de d-nele Magda Tâlván, Jenny Moruzan și d-nii D. Moruzan, G. Aurelian, L. Divariuș, Al. Economu și D. Constantinescu.

OLIMPIU BOIȚOȘ

Cinematografele

ARO: „ULTIMATUM”

În cinematograful se pot ușor distinge mai multe genuri, cum ar fi: „filmul de dragoste”, „filmul polițist”, „filmul cu procese” (asta-i un gen special al francezilor), „comediile bune”, „comediile proaste” (i-ați văzut pe frații Marx?), „filmele de războiu” și, în sfârșit, filmele de spionaj”. Neexistând o prea mare abundență de „genuri” și, deci, nici de subiecte, e normal ca regisorii să fie mereu în căutarea unei noi formule, adică în căutarea unei haine noi în care să fie îmbrăcat un subiect cunoscut, așa ca să nu fie banal și să pară, dacă se poate, nou. Iată, de pildă, acest „Ultimatum” e o veche poveste, în care joacă roluri importante datoria, prietenia și, mai ales, gelozia. Era foarte greu ca să

se facă din acest prea banal subiect, ceva pe gustul publicului.

Regisorul filmului, însă, s'a folosit de un mic truc, ce mi-a amintit surprinderea cu care constatam, când eram mic, că un om privit de sus în jos, nu se aseamănă aproape de loc cu acelaș om privit de jos în sus. Așa și regisorul, n'a mai privit subiectul, ci în fața, ci s'a urcat pe scările imaginației, renunțând într'un film de spionaj, la obisnuitul document care trebuie neapărat găsit, într'un film de dragoste, la amant, și într'un film cu prietenii, la sacrificiu.

Documentul e doar bănuț, amantul e așteptat, iar sacrificiul, până la urmă, nu este admis.

În schimb e privită, în toate amănuntele ei, așteptarea războiului mondial care trebură să izbucnească din clipă în clipă. Oamenii sunt încă oameni. N'au devenit dușmani. Încearcă să se obișnuască cu situația aceasta, nouă pentru ei, de inamic. Nu izbucnesc însă. Diferitele fapte de omenie pe cari le fac toți, nu vestesc încă bestia pe care a clădit-o mai târziu războiul în oameni. Un pod desparte două țări străine care vor fi peste câteva clipe dușmane. Cât timp acest pod există, străinii se cunosc, se iubesc. În clipa însă în care podul e aruncat în aer și izbucnește războiul, vechii prieteni se vor omori unul pe altul. E unul din multele lucruri neînțelese ale războiului. Nici-o scenă a filmului nu se petrece pe front, printre soldați.

Sbuciumul din afară răzbate până la urechile eroilor noștri, cari încep să prevadă războiul, căruia nu-i dau mai mult de două săptămâni. E amuzantă scena în care diplomații fac pronosticuri despre durata războiului, tot așa cum amuzantă a fost și scena din ultimul film al lui Sacha Guitry în care strămoșii noștri, văzând un chibrit scotoțean că bățul cu fosfor e culmea civilizației. În rolul unei femei trudeite, Dita Păpălo (nu e un calambur) e minunată.

NICOLAE ROȘU

TRAIAN LALESCU

pentru că se născuse așa și împărțea arta în jurul Ei, cum ar fi împărțit flori și zămbet, fără gând că ar putea să facă din ele o unealtă sau o armă. La fel a fost o femeie menită să poarte coroană și pregătindu-Se să se arate hieratică și simbolică în toată măreția și seninătatea de Regină poporului uimit, până când războiul, cu prăpastiile lui, a luat-o deodată în vârtej și i-a cerut simțele supraomenești și, oricum, peste puterile unei femei, din care trebuia să iasă unirea tuturor Românilor. A fost o mamă plină numai de bucuriile și de mândriile materne, până când tot războiul i-a smuls un copil drag și a umplut-O cu desnădejde morții, în propria carne și în propriul suflet. A fost scriitoarea jucându-se cu condeiul ei, din care ieșeau ca la un descântec, fapte și povești sau regi și eroi din palate ogivale nordice, trăitori numai în legende, până când din nou războiul i-a umplut scrisul de gemete sau de chemări de biruință.

Imi inchipui numai, ce răsunet a avut o carte ca Țara Mea, apărută în Moldova, în traducere, după ce vorbise străinătății, despre ce avem și ce suntem vrednici. Dar știu, pentru că n'am nevoie decât să-mi aduc aminte, ce a însemnat pentru noi, în pământul crotopit și încăput vremelnic sub altă stăpânire, unde a străbătut ca o solie oprită, în chuda puștilor, tunurilor și spionilor. Văd încă acea carte mică, în format de catechism, cu coperta și hărțile de culoare turbure de cenuse, ca din trecerea prin mii și milioane de mâini, citită prin colțuri și ascunsă prin funduri de săltare, imprumutată și urmărită cu zgărcenie prin mâinile celorlalți cilitori, ca nu cumva să se piardă, pentru că trebuia cu ea să ni se piardă atunci nădejde și norocul. Ea a dat încredere cât o mare biruință, a fost cât un corp de armată dăruit apărării țării și neamului. De Regina scriitoare, îndurerată până la lacrimi și frângerea mâinilor, în singurătate, dar nesovăitoare și mereu la datorie, în mijlocul chiar al celor mai crâncene încercări. Regina Maria s'a dovedit atunci și rămâne pentru noi o luptătoare, cecece împrăjurile de pașnică dezvoltare din întâia parte a vieții ar fi ținut, dacă s'ar fi păstrat, ascuns pentru totdeauna sub zămbetul regal și scilpirea pietrelor coroanei.

Regina Maria și-a povestit propria viață, mai bine și mai frumos decât ar fi putut s'o încerce orice istoric al viitorului. Tot ce mai putem face noi, martori umiți și recunoscători ai trecerii Ei pe pământ, într'o zi ca aceasta de amintire, este să culegem câte o țandără pierdută, în care bate viața noastră, și care altminteri ar fi rămas necunoscută celorlalți, și s'o aducem la picioarele Marelui Monument. Ea nu adăogă la lumină, dar îi dă un fior nou, de lucruri trăite, alături de strălucirea, care începe să fie de istorie și rece, a arhitecturii visate și aduse la îndeplinire de Marea Artistă. Dar mai ales, să deschidem însăși această carte, care a vorbit deodată în toate limbile pământului și s'a răspândit pretutindeni, pretutindeni primită cu cea mai aprigă luare aminte, povestind în același timp de o ființă rară și de un popor dela Răsărit și de urșita lui cea binecuvântată. Până într'atât viața Ei se revărsase în viața noastră și această „Poveste a Vieții Mele” este și povestea țării, scrisă cu degetele de Regină, ca nicio dată în tot cursul viforos al istoriei Românilor! Poveste și nu istorie, pentru că întâmplările sunt, fără puțință de tăgadă, minunate și mai presus de orice prevedere, atât ale Reginei cât și ale poporului Ei, în toate aceste foi, peste care suflă și le întoarcere un adevărat vânt de Biblie, plin de pasul turmelor de oi ale patriarhilor, de palatele de cedru și de psalmii regilor, de înfrângeri și de biruințe, de stele și de ingeri.

Tot așa, cum în aceeași zi de amintire, nu putem să stăm departe, cel puțin cu mintea, de Balciul, unde Regina Maria și-a găsit, la acest loc al întâlnirii dintre Apus și Răsărit și dintre Miază noapte și Miază zi, cu urme, elinești și scitice, cu viscole de crivăț și cu flori de migdal, ostroful de liniște și de visare, dela care i se părea mai ușor să treacă, fără să bage prea bine de seamă, într'o bună zi, din lumea aceasta frumoasă de biserică din zilele evangheliștilor, de căderi de apă și de flori, în lumea cealaltă plină de taine, dar trebuind în multe să fie asemenea de vreme ce toate frumusețile sunt înruite și vorbec sufletului acelaș grai. Mintea Ei s'a răspândit din belșug în vorbe și fapte, în istoria lumii și în literatura unei vremi, dar inima Ei a vrut s'o dea acestui oraș dela Mare. Ea stă într'o urnă de aur, păzită de toate sfintele mucenici și de ingerii firavi și albaștri ai frescelor lui Demian, aproape de tărmlul Mării, care i-a fost atât de drag și la care vom vedea-o totdeauna în lunga falăire de văluri, ca o principesă nordică abia debarcată și amețită de soare, din zarea cu neguri osianice de-acasă. Fapta Ei din urmă a trebuit să fie, nu numai o faptă de iubire și de frumusețe, ca atâtea altele pe vremuri, ci o faptă de luptă și de apărare. Inima Reginei Maria bate de acum deapururi în pământul Dobrogei și stă de veghe acolo, la granița de Miazăzi, de unde ne-au venit soarele, marmorele grecești și cuvântul Domnului, dar de unde au venit și furtunile etnice.

Este ziua de amintire a Reginei. Să tăcem, ca să ascultăm în pământul țării, bătăile inimei Ei!

17 Ianuarie, 1939.

EMANoil BUCUȚA

Despre premii și valoarea lor

(Urmare din pag. 1-a)

Iar premiul de poezie a fost suspendat, chiar numai pentru o bucată de vreme.

Trebue să înțelegem de aici că poezia se află în declin? Nici decum. Ci numai să constatăm faptul care are și o semnificație: că un premiu nu se dă oricând și oricui, numai pentru dorința de a se da. O carte de mare valoare, „Fata moartă” a d-lui Ion Misisir a obținut anul trecut distincțiunea „Soc. Scriitorilor Români”, — deși autorul nu este nici membru al Societății pomenite și nici obișnuit client al cafenelelor bucureștene.

Se dau însă unele premii fără serioasă chibzuință, — și din această pricină noii laureați nu se pot așeza pe treapta celor care prin sufragiu i-au chemat în rândurile lor. Problema aceasta s'a pus din plin anul trecut când a fost decernat premiul național de literatură. S'a săvârșit în primul rând o îndelungată, căci nu au fost poftiți în forul Academiei, la alegere, toți laureații, ci numai o parte din ei.

Să mi se îngăduie deci să vorbesc aluziv, fără a intra în amănunte. Nu de frica vreunei replici, care n'ar fi decât o ridicolă bravadă, ci pentru că acest capitol, cu toate meștehnele lui, îl socotim încheiat, de vreme ce ministerul Culturii și Artelor a alcătuit un proiect de lege rândind în alt chip condițiunile de decernare a premiului național. Mai

înții, valoarea premiului în bani se va ridica dela o sută de mii, la două sute de mii lei. Nu-i de prisos să începem cu aceasta, deoarece cu această sumă se poate face mai mult decât cu cealaltă, și de bună seamă că stăcut nu ar fi fost păgubit chiar dacă s'ar fi dat mai mult. Vreca să spun că această răsplată materială să echivaleze în bani cu o casă, ca să nu mai vedem laureați ai premiului național în trista bătrânețe a chirișului fără locuință. În afară de asta, premiul de literatură se va da din doi în doi ani, iar cel de poezie din patru în patru ani. Ceea ce înseamnă că deocare în anul 1940 vom mai avea un laureat național al literaturii, iar poeziei îi va veni rândul tocmai în 1941... Așa se și cuvine să fie, căci alături de d-nii Brătescu Voinești, Octavian Goga și Ion Pillat nu se cuvine să stea oricine a căpătat sufragiile cafenelei sau ale francmasoneriei. Se mersese prea departe, încât glasuri de protest s'au ridicat chiar din rândurile scriitorilor laureați.

D-l Nichifor Crainic bunăoară, cerea „salvarea prestigiului literaturii române” prin „suprimarea premiului național”, — ceea ce devenea indispensabil dacă Ministrul Artelor nu aducea un corectiv prin noul proiect de lege.

Șezătoarea Universului literar

Ia Sibiu

de RADU A. STERESCU

Iarna la Sibiu

Sibiu! „Cetate a zidurilor grăitoare“, cum, cu iz arhaic, i-a zis confratele întru deplasare Nicolae Ciucianu. Sibiu, oraș al culturii, al amintirilor... mele, al fetelor frumoase, al munților, al salamului... de Mediaș. În acest minunat oraș, unde din prima clipă te simți acasă, i-a fost dat caravanei „Universului literar“ să înregistreze primul succes de provincie. După o șezătoare la Studio-ul Teatrului Național din București care a umplut până la refuz sala, — în așa fel încât intenționând clădirii, în panică, a apelat la forța publică spre a evacua o parte din auditorii su-

Dan Botta

pranumerari, a căror prezență în excesiv număr, la balcon, amenința viața celor dela parter, — „Universul literar“ a purces la o campanie de șezători în provincie.

Alegerea Sibiului ca punct de plecare s'a dovedit, peste orice așteptări, fericită. Un public select, numeros și care n'a dat nici un semn de oboseală în decursul celor 3 ore cât a durat șezătoarea, a răsplătit cu aplauze neprecupețite răvna și dragostea de frumos a noastră a celor din jurul „Universului literar“ ca și a membrilor grupării „Thesis“ din Sibiu. Thesisții au avut amabilitatea să ne invite și să se ocupe de organizarea șezătorii. Le mulțumim aci pentru dragostea frățească ce ne-au arătat însoțindu-ne pretutindeni și făcându-ne din șederea la Sibiu zi de neuitat.

Așa dar am plecat Sâmbătă 14 Ianuarie din București cu rapidul Carpați,

șapte juri mănuitori de condeiu. Ai fi putut spune, parafrazând pe Eschyl. Cei șapte contra Sibiului.

Eram acolo, strănși în jurul aceluiaș crez literar și acelorași sticle de „Cabinet Rhein“, din vagonul restaurant. Dan Botta, poetul „Eulaliilor“, Victor Popescu, entuziastul conducător al caravanei; Constantin Fântăneru, autorul romanului „Interior“, poreclit Arțăgosul pentru serioase asemănări cu chipul piticului creat de Walt Disney; Ion Bălan, june poet sibian; Teodor Al. Munteanu, cântărețul „violorilor de lut“, Traian Lalescu, Prălea, fiul marelui matematician, apariție suavă de mimoză și în fine subsemnatul.

Pe la Slatina am zărit la o altă masă pe d. profesor Biberi. L-am invitat și i-am adus aminte de zicala latină „Primum bibere“ cu varianta sa ad-hoc „Primum Biberi“. Din păcate, la Piatra-Olt vagonul nostru „direct Sibiu“ a fost a-

Victor Popescu

lăsat altui tren astfel că ne-am văzut siliți să părăsim pe d. Biberi care singur a putut constata mai departe adâncimea înțelepciunii latine.

Reveniți în compartimentul de fumători din care evadasem „în masă“ ne-am reluat firul gândurilor început la plecarea din urbea lui Bucur.

Pe mine gândul m'a mănânat înapoi cu 16 ani, la vremea când eram elev în clasa IV a liceului „Gheorghe Lazăr“ din Sibiu. Profesorul de istorie ne spunea atunci că „Ludovic al XIV s'a suit pe vârful apogeului“ iar despre „Ilea

C. Fântăneru

Măria“ (Tereza) că „o împărțim în două“ (vrând să facă această diviziune în activitatea și nicidecum în fizicul ei, așa cum, răutăcioși completam noi în bănci).

Mi-au venit iarăși în minte o mulțime de năzbăii ale copilăriei din care câteva merită să fie cunoscute.

Lată de pildă pe amicul meu, să-i zicem Sighișoreanu, fiindcă avea un nume de oraș. Smecher, nu-și învăța nici odată lecțiile. La teze copia, iar la oral avea un dar deosebit de „a prinde din suflă“. Iar eu aveam un dar tot așa de prețios de a „suflă“.

Lecții întregi le spunea Sighișoreanu după mine, fără să se observe nimic.

Câte odată însă suflorul avea chef de farse. Așa de pildă într-o oră de istorie, oprindu-mă după ce i-am spus despre un domnitor că la anul cutare s'a suit pe tron, colegul meu se întoarse întrebător spre mine. Profesorul începu să devie nerăbdător.

— Ei și ce-a mai făcut apoi. Niciun răspuns. În cele din urmă îi suflai convingător:

— S'a dat jos de pe tron.

Și amicul repetă radios.

Altădată, la italiană, aveam o doamnă profesoară a cărei fiică, Olga, făcea să ofteze, zadarnic, pe mulți din colegii mei. Profesoara îl întreabă pe Sighișoreanu, cum face subjunctivul prezent dela verbul cogliere, care, pare-mi-se, era cam așa:

Che io colgo, che tu cogli, ch' egli coglie...

Îi șoptii atunci și el repetă:

Che io cu Olga.
Che tu cu Olga.
Che egli cu Olga.

Dela persoana doua singular doamna profesoară se roși spre a schimba apoi toate nuanțele de galben și verde, insistând.

— Mulțumesc, mulțumesc, ajunge!... Băiatul vrea să arate însă că știe lecția și continuă imperturbabil:

Che noi cu Olga.
Che voi cu Olga.
Che egli cu Olga.

Virgil Carianopol

Pe când gândul zbura astfel cu ani mulți înapoi, trenul își făcea meseria, trecând peste Drăgășani, Govora, R-Vâlcea spre a se opri găfăitor la Sibiu, cu respectiva întârziere... de sezon.

În gară, d-nii Al. Dima, Mircea Alexiu, Ionel Neamtzu, N. Ciucianu au fost primii reprezentanți ai ospitalității sibiene. Ne-au luat în primire și, din mașina pusă la dispoziție de d. primar Sever Pop, am descins la restaurantul Boulevard.

Aci veniră pe rând poetul Ilea, d. Licu Pop, etc.

UN DUEL

R. A. Sterescu

La un moment dat își făcu apariția d-l Mardan, profesor la Politehnica din Timișoara și reputat epigramist. L-am primit cu multă bucurie și am deschis în curând focul asupra d-sale cu această epigramă:

Avându-l între noi la masă
Și fiindcă i se duse buhul,
Că e epigramist de rasă,
Il așteptăm să-și dee... duhul.

La care domnia-sa mi-a răspuns prompt:

Aș comite-o epigramă,
Dar, mă tem, va fi o dramă.
Și-și va pierde toată stima
Pentru mine, domnul Dima.

Am replicat atunci cu aceeași promptitudine:

Că n'ai comis o epigramă,
E, recunosc, o'ntrăgă dramă.
De-o comiteai însă bădie,
Era curată tragedie.

D-l Mardan mi-a răspuns cu înțeleapta zicală:

Cine scoate sabia, de sabie va pieri.
(Matei, nu știu care capitol).
La aceasta am replicat:

D. Mardan îmi spune:
Cu aer epigramatic, că
cine scoate sabia de sabie
va pieri.

Înțelepciunea lui Matei
Tu mi-o citești ca pe o poantă.
De spadă nu e rău să piei
Când spada, însă, nu e boantă.

Și pentrucă epigrama d-lui Mardan se lăsa așteptată, adăugai:

Răspunsu 'ntârziind să vie
Răutăcios, am bănuit
Că pentru altă... tragedie
Așteaptă un răspuns plătit.

La amândouă epigramele mele d-l Mardan mi-a ripostat

Că e boantă a mea spadă,
O fi, dar n'o las să cadă...
Și chiar de-ai mai scrie-un vraf
Tot Mardan te face praț!

De urgență i-am trimis această ultimă săgeată:

Incheere!?

Mi-am vârat în teacă spada
Și'n centură o agăț.
Fiindcă e nedreaptă sfada
Între sabie și... băț.

rămasă, din păcate, fără urmare.

LA RAȘINARI

A doua zi de dimineață, după un „fructuș“ luat la d. Regman, fost prefect al Sibiului, am plecat cu toții la Rășinari.

Frumoasele amintiri din satul lui Goga și al lui Șaguna nu-și găsesc echivalent decât în regretul de a nu fi putut sta mai mult acolo. Am fost, la Rășinari, oaspeții d-lui Iacob Ciucianu, tatăl colegului Nicolae, om în vârstă dar de o tinerească vigoare, care ne-a „omenit“ așa cum numai d-sa știe s'o făcă.

Stefan Baciu

Am vizitat, în fugă, mormântul lui Șaguna, străjuț de doi lei de piatră și casa lui Goga. Am văzut acolo bătrânul brad sub care poetul a scris „Domnul notar“ și ne-am descoperit înaintea locurilor a-celora sfinte și triste.

La biserică, lume multă. Bărbații, în față, șopteau „Crezul“, transfigurați de credința cea adevărată, iar femeile cu capul plecat ascultau pioasă slujba. Poetul Botta era gătit de emoție. Am surprins în ochii lui lacrimi. De bucurie, de tristețe, de emoție? Și am simțit și eu, sub geană, picătura sfântă.

Câteva minute n'am putut rosti nici-un cuvânt. Am înțeles însă că acolo e nădejdea nemului nostru, de secole argisit. Tăria în credință, puritatea sufletească a Rășinarienilor vor rămâne neșterse din amintirea noastră.

ȘEZATOAREA

La cinci și jumătate după amiază (cu o minimă întârziere) șezătoarea a început. Sala arhiplină. Profesori, militari, avocați, înalți funcționari, elevi, eleve. Mai ales eleve. Sala prefecturii gemea de lume. Junii poeți și prozatori își așteptau rândul pe scaune, înșirați militărește pe două rânduri.

D. primar Sever Pop a rostit câteva cuvinte de bun sos și cu aceeași căldură pe care am întâmpinat-o pretutindeni. Din spusele domniei sale se observa interesul deosebit pe care înțeleptul părinte al municipiului Sibiu îl arată manifestărilor literare.

Domnul profesor Dima a arătat apoi numeroasele afinități cari leagă gruparea Thesis din Sibiu de „Universul literar“ și și-a mărturisit un rol protocolar (deosebit de plăcut și accentuat d-sa).

Modest, d. Dima a uitat să adauge că d-sale îi revine meritul de a fi organi-

zat șezătoarea. Facem, deci, convenita rectificare.

Poetul Dan Botta, cu voce caldă și străbătută de fiorul pasiunii, a vorbit apoi despre „Condiția poeziei lirice“.

Glăsuț său, rostind aceste versuri, devenise cântec:

Patience, patience,
Patience dans l'azur.
Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr.

La fel de modest ca și predecesorul său, d. Botta și-a asemuit causeria cu un preluu în care virtușii își acordă instrumentele, în neatenția generală.

D. Victor Popescu, după câteva cuvinte de mulțumire pentru frumoasa primire, a citit un fragment din „Biserica neagră“ care a cules numeroase aplauze.

Ștefan Baciu, a spus o „Autobiografie“ și a spart în măsele cățiva lucruri. „Poetul tânăr“ și-a cucerit repede și definitiv auditorii.

Traian Lalescu

Din Frunzișii toamnei lui, Carianopol a smuls „Nu mă uita“.

„Note la moartea Ioanei“ și, rochemat, a mai citit două poezii din „Carte pentru domnițe“.

Colegul Fântăneru a citit apoi didactic un fragment masiv din romanul în pregătire „Moartea Anotimpurilor“.

Ilea a spus câteva poezii, cari au entuziasmat sala. Îndesebi a fost aplaudată „Fata ardeleană“.

Mircea Alexiu a citit o admirabilă năvelă „Neguțătorul de slovă“.

Epigramistul M. Ar. Dan a spicuit câteva epigrame din cele trei volume apărute. Prima săgeată și-a înfipt-o în inima proprie, întrebându-se care este rostul d-sale între scriitorii tineri. Și și-a răspuns că „dacă nu e tânăr e însă tânăr scriitor“. Aplauzele au subliniat fiecare poantă a d-lui Mardan.

D. I. V. Spiridon a citit o „Toamnă“ și trei reușite epigrame, iar d. prof. Licu Pop un fragment dintr-o lucrare despre „Unitatea Europei“.

Tânărul cronicar cinematografic al „Universului literar“ d. Traian Lalescu a cucerit apoi sala cu candoarea debutului, strălucit s'ar putea spune.

Vocea lui părea cântec trist de mandolină cu panglicuțe, în care grăsețarea pune acorduri foarte plăcute publicului.

D. N. Ciucianu a vorbit despre „Valorile spirituale ale Rășinariului“. D-sa a spus între altele, că rășinarieni sunt oameni inteligenți, ceea ce a provocat o epigramă din partea d-lui Mardan:

Doamne! cât voiui mai fi viu
Nu mai viu pe la Sibiu
Căci, cum văd, m'am ars
umar
Că nu mi s' din Rășinari.

Teodor Al. Munteanu

Ion Bălan, în surdina, a citit două poezii de bună calitate iar d. Grigore Bugarin a stârnit entuziasm cu cele trei poezii ale sale, dintre care una în grai bănățean.

Ultimul a fost subsemnatul. Dintru început am spus acest epitaf la o moarte subită:

Aci zace Radu A. Sterescu, care
Pe Mardan s'asculte a avut răbdare.

Și apoi am citit spre disperarea auditorilor cari stătuseră încordați timp de două ore și jumătate un reportaj asupra Iașilor lui Păstorel.

Doi ani dela moartea lui Anton Holban

(Urmare din pag. 1-a)

Dania era o cocheta și-l chinuia îngrozitor. Beneficia și de aparentele unei educații de mânăstire. Nu concepea să meargă cu el la cinematograful sau în Cișmigiu. Se vedeau numai în magazine... Cearta lui cu un prieten pentru Dania... Insulte... Toate s'au șters...

Dar care era motivul tristetii? Căutând mereu să găsească rațiunea fiecărui lucru, Anton Holban transmitea și femeii acest vițiu contagios al analizei și deci al incertitudinii, sovăelii și descompunerii, făcând-o să-și distrugă dragostea, în detrimentul tot al lui, care-i pusese la îndemână metoda. Și ei suferea...

La Giurgiu, la șezătoarea literară la care nu m'am dus, citind visurile lui depe vapor despre Dania, a pomenit că la Constantinopol am fost împreună. Nu era numai prietenie pentru mine. Simțea nevoia să spună asta atunci — cum mi-a mărturisit — să se lege prin mine de Giurgiu. Simțea mereu nevoia să se lege de cineva. să aibă o certitudine, mai ales mereu să iubească o fată. Era un incorigibil visător, un nevrotic romantic, agitat, nestabil. De prieteni se plângea într-una că îl oculesc, când în realitate el ocotea. Căci avea în același timp nevoia apropierii, dar și dorința să fie liber, singur, să poată cânta altoeva, alt moment căruia să-i sustragă esența unică, alt prieten cu alt peisagiu sufletec. Mereu atent la toată curgerea interioară a oamenilor, atent să întregască din mici observații ale momentelor fugitive un tot unitar, căruia să descopere ce îi e propriu.

Anton Holban scribului în palton, cu gulerul ridicat, cu un fular de lână beige, înfășurat de mai multe ori în jurul gâtului, în acea dimineață de ploaie, în fața geamului Capșei, unde eu așteptam. Mi-a spus, înainte de a mă lăsa să deschid gura: „Aștepată, așteaptă, de câte ori nu mi s'a întâmplat și mie să stau în drum...“

Altădată înăuntrul la Capșa, cu Vlaicu Bărna, când discutăm toți trei despre poezie și încercăm să-l depărtăm (pe el analistul pe viu, pe neartistice și pe suferință) de unde formule

de poezie pură, care îl epataseră. Îi spuneam unele lucruri de care parcă se mira că sunt așa...

Imagine reală, precisă (e curios cum timpul începe să-mi precizeze din nou figura lui) Holban pe bordul vaporului care ne ducea la Constantinopol.

În zori, lumină albă, metalică, de dimineață pe mare și de vapor vopsit gris-bleu. Obosiți după o noapte de nesomn, sau de somn pe covorașele saloanelor mici de fum, căci nu existau cabine pentru cei o mie de pasageri, Holban îmi arăta o domnișoară legată la cap cu turban roșu, pe care o lubea în momentul acela (deși se gândea la... Dania... al cărui păr respirat îl vedea în fumul vaporului) încercându-mă în fața ei să văd cât e de frumoasă, să-i admir profilul fin. Fata privea puțin mirată, îndoiindu-se poate de integritatea mentală a interlocutorului, puțin măgălită și totuși rece, foarte departe... Puțin după aceea Holban plimbându-se pe după coșuri, mesteca niște frimituri de covrig rămase în buzunar de eu seara, cu candoare, privind marea îmbătat, inebunit, dar parcă și cu teama de a nu-i surprinde cineva sărăcia, sau cu pudoarea instinctivă a omului simplu când mănâncă. Văd și acum uluit de precis urmele covrigilor sfărâmați, cum îi stăteau între dinți și pe gingii, când râdea mestecând.

Anton Holban neliniștit, timid și firav, cu mari contraste între chinul lui și momente de bucurie spontană copilărească. Atât și rămas din el: o amintire de om stângaciu, cu răs uncor, prea șgomotos, cu ochi luminați de o scurtă scripă nedecisă, când ironică cu îngăduință, când iscoditoare, entuziastă

Lată că avea motive să se teamă de moarte. A fost într-adevăr momentul cel mai de seamă al vieții lui: i-a întrerupt scrișul. Și totuși acest eveniment i-a lăsat destul răgaz ca să ne dăruiască pentru totdeauna în cărțile lui, documentul dureros al sensibilității lui palpitate, al vieții lui chinuite, în veșnică agitație.

EMIL GULIAN